

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

Εγκληματολογικές και Ποινικές Προσεγγίσεις της
Διαφθοράς, του Οικονομικού και του Οργανωμένου
Εγκλήματος

Διπλωματική Εργασία

**Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις στην ελληνική νομοθεσία για τη
διαφθορά και το οργανωμένο έγκλημα - Κριτική προσέγγιση**

Παναγιωτόπουλος Γεώργιος

Επιβλέπων καθηγητής: Κοντογεώργης Γεώργιος

Πάτρα, Ιανουάριος 2025

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του/της φοιτητή/φοιτήτριας («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις στην ελληνική νομοθεσία για τη
διαφθορά και το οργανωμένο έγκλημα - Κριτική προσέγγιση

Παναγιωτόπουλος Γεώργιος

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:
Κοντογεώργης Γεώργιος
Μέλος Σ.Ε.Π. ΕΑΠ

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:
Κόρος Δημήτριος Λάζαρος
Μέλος Σ.Ε.Π. ΕΑΠ

Πάτρα, Ιανουάριος 2025

Στη σύζυγό μου και τα παιδιά μου,

Περίληψη

Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία που παρέχονται στο ποινικοκατασταλτικό σύστημα για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των φαινομένων του οργανωμένου εγκλήματος και της διαφθοράς, ιδιαίτερα λόγω των περιστάσεων ανάπτυξης των εγκληματικών αυτών δραστηριοτήτων κατά τις οποίες οι παραδοσιακές μέθοδοι συλλογής αποδεικτικών στοιχείων είναι ανεπαρκείς. Στο ελληνικό νομικό σύστημα, οι ειδικές ανακριτικές πράξεις καθορίζονται από συγκεκριμένες διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας αλλά και ειδικών ποινικών νόμων, ενώ βασίζονται σε διεθνείς συμβάσεις της χώρας, όπως οι Συμβάσεις των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς (UNCAC) και του Οργανωμένου Εγκλήματος (UNTOC). Μέτρα όπως η άρση απορρήτου των επικοινωνιών, η χρήση της τεχνολογίας για τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων και οι «μυστικές έρευνες» είναι χαρακτηριστικά παραδείγματα των ειδικών ανακριτικών πράξεων, τα οποία συχνά πυροδοτούν έντονη συζήτηση ως προς τη συνταγματικότητά τους και τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η παρούσα εργασία εστιάζει στη νομική και πρακτική εφαρμογή των ειδικών ανακριτικών πράξεων στην Ελλάδα, εξετάζοντας την αποτελεσματικότητά τους στην καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και της διαφθοράς. Αναλύονται ζητήματα όπως η συμβατότητα των ειδικών ανακριτικών πράξεων με την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων, οι θεσμικές εγγυήσεις και τα όρια της χρήσης τους. Επιπρόσθετα, επιχειρείται μια σύγκριση ανάμεσα στις ομοιότητες και διαφορές που παρουσιάζουν οι προβλέψεις των ειδικών ανακριτικών πράξεων του αρ. 254 Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για το οργανωμένο έγκλημα και του αρ. 255 Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για τα εγκλήματα διαφθοράς. Στόχος είναι να αναδειχθούν οι προκλήσεις και οι προοπτικές που ανακύπτουν από την εφαρμογή αυτών των μέτρων στο πλαίσιο του ελληνικού δικαίου και να προταθούν πιθανές βελτιώσεις για την ενίσχυση της δικαιοσύνης και της νομιμότητας.

Λέξεις – Κλειδιά

Οργανωμένο έγκλημα, διαφθορά, ειδικές ανακριτικές πράξεις

Special Investigative Techniques in Greek Legislation for Corruption and Organized Crime - A Critical Approach

Georgios Panagiotopoulos

Abstract

Special investigative techniques constitute one of the most important tools provided to the penal enforcement system for the effective confrontation of organized crime and corruption, especially due to the circumstances under which these criminal activities develop, where traditional methods of evidence collection prove inadequate. In the Greek legal system, special investigative techniques are defined by specific provisions of the Code of Criminal Procedure as well as special criminal laws. Moreover, they are based on the country's international conventions, such as the United Nations Conventions against Corruption (UNCAC) and Organized Crime (UNTOC). Measures such as the lifting of communication confidentiality, the use of technology for evidence collection, and "covert investigations" are characteristic examples of special investigative techniques, which often ignite intense debates regarding their constitutionality and compliance with fundamental rights. This study focuses on the legal and practical application of special investigative techniques in Greece, examining their effectiveness in combating organized crime and corruption. Issues such as the compatibility of special investigative techniques with the protection of individual rights, institutional safeguards and the limits of their use are analyzed. Furthermore, a comparison is attempted between the similarities and differences presented by the provisions of special investigative acts under Article 254 of the Code of Criminal Procedure concerning organized crime and Article 255 of the Code of Criminal Procedure regarding corruption offenses. The aim is to highlight the challenges and prospects arising from the application of these measures within the framework of Greek law and to propose possible improvements to enhance justice and legality.

Keywords

Organized crime, corruption, special investigative techniques

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	v
Abstract	vi
Συνοτομογραφίες & Ακρωνύμια.....	viii
1. Οργανωμένο Έγκλημα, Διαφθορά και η προβληματική της αντιμετώπισής τους.....	1
1.1 Στόχοι εργασίας.....	1
1.2 Εννοιολογική προσέγγιση	2
1.3 Η αντιμετώπιση του Ο.Ε. και της διαφθοράς μέσω του ποινικού δικαίου	10
1.4 Διεθνείς συμβάσεις	12
1.5 Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις.....	14
1.4.1 Χαρακτηριστικά των ειδικών ανακριτικών πράξεων.....	15
1.4.2 Προϋποθέσεις εφαρμογής	20
2. Το νομοθετικό πλαίσιο των ειδικών ανακριτικών πράξεων	22
2.1 Ειδικές ανακριτικές πράξεις επί εγκλημάτων Ο.Ε.....	22
2.1.1 Συγκαλυμμένη έρευνα του αρ. 254 Κ.Π.Δ.....	22
2.1.2 Ανακριτική διείσδυση	23
2.1.3 Ελεγχόμενες μεταφορές	24
2.1.4 Καταγραφή της δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων εκτός κατοικίας με συσκευές ήχου ή εικόνας ή με άλλα ειδικά τεχνικά μέσα	25
2.1.5 Άρση απορρήτου του περιεχομένου των επικοινωνιών ή των δεδομένων θέσης και κίνησης αυτών	26
2.1.6 Συσχέτιση ή συνδυασμός δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.....	35
2.2 Ειδικές ανακριτικές πράξεις επί εγκλημάτων διαφθοράς	37
2.2.1 Συγκαλυμμένη έρευνα του αρ. 255 Κ.Π.Δ.....	37
2.2.2 Άρση απορρήτου, καταγραφή δραστηριότητας εκτός κατοικίας και συσχέτισης ή συνδυασμού δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα	38
3. Νομολογία επί ειδικών ανακριτικών πράξεων.....	39
4. Συγκριτική επισκόπηση.....	42
Βιβλιογραφία.....	47

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

αρ.	άρθρο
εδ.	εδάφιο
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Κ.Π.Δ.	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
Ν.	Νόμος
Ο.Ε.	Οργανωμένο Έγκλημα
Ο.Η.Ε.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
παρ.	παράγραφος
Π.Δ.	Προεδρικό Διάταγμα
Π.Κ.	Ποινικός Κώδικας
σελ.	σελίδα

Εισαγωγή

Η καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και της διαφθοράς αποτελεί διαχρονικά μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις για τα σύγχρονα κράτη δικαίου. Στην Ελλάδα, όπως και διεθνώς, τα αλληλοσυνδεόμενα αυτά φαινόμενα έχουν σοβαρές κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές συνέπειες, υπονομεύοντας τη διαφάνεια, την κοινωνική δικαιοσύνη και την εμπιστοσύνη των πολιτών στους θεσμούς. Η κριτική εγκληματολογία συνέβαλλε στην ανάδειξη της διεισδυτικότητας του οργανωμένου εγκλήματος και της σύμφυτης σε αυτό διαφθοράς, ενώ συνετέλεσε καταλυτικά στην απομυθοποίηση των πρώτων θεωριών του Ο.Ε. που το τοποθετούσε στο πεδίο του φανταστικού μέσω της υπερπροβολής των μαφιάζικου τύπου εγκληματικών οργανώσεων. Η σύγχρονη αντίληψη για την εγκληματική οργάνωση την τοποθετεί στο πεδίο της επιχειρηματικότητας με αντικείμενο παράνομα αγαθά και υπηρεσίες, η οποία αναπτύσσεται στον κενό, μυστικοπαθή χώρο μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας. Την μυστικότητα αυτή καλούνται να διαρρήξουν οι ειδικές ανακριτικές πράξεις οι οποίες με εξίσου μυστικό τρόπο, ακροβατώντας μεταξύ αποτελεσματικότητας και προστασίας δικαιωμάτων, επιχειρούν την αποκάλυψη του κρυφού κόσμου της οργανωμένης εγκληματικότητας.

Συνοπτικά, στο κεφάλαιο 1 αναπτύσσονται οι έννοιες της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος με ειδικότερη αναφορά στις κυριότερες εγκληματολογικές θεωρίες για το Ο.Ε. Στο Κεφάλαιο 2 αναπτύσσεται ο ποινικοδογματικός τύπος των ειδικών ανακριτικών πράξεων με την επιμέρους ανάλυση προβληματικών περιοχών στην εφαρμογή τους. Στο Κεφάλαιο 3 γίνεται περιγραφή αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου οι οποίες αποτελούν νομολογιακή βάση για τις αποφάσεις του ΕΔΔΑ σχετικά με την τήρηση από τα κράτη μέλη των δικαιωμάτων που ορίζονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Στο Κεφάλαιο 4 επιχειρείται η σύγκριση των προβλέψεων για τα φαινόμενα του Ο.Ε. και της διαφθοράς με ανάπτυξη αξιοσημείωτων διαφορών. Η παρούσα μελέτη αποτελεί έρευνα με την μέθοδο της βιβλιογραφικής ανασκόπησης προσπαθώντας να αιτιολογήσει τα ως άνω προεκτεθέντα.

1. Οργανωμένο Έγκλημα, Διαφθορά και η προβληματική της αντιμετώπισής τους

1.1 Στόχοι εργασίας

Η διπλωματική εργασία εξετάζει τις ειδικές ανακριτικές πράξεις που προβλέπονται στην ελληνική νομοθεσία για την καταπολέμηση της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος. Στόχος είναι να διερευνηθεί το νομικό και θεσμικό πλαίσιο που διέπει αυτές τις ερευνητικές διαδικασίες σε συνάρτηση με την πραγματικότητα του οργανωμένου εγκλήματος και της διαφθοράς. Επιχειρείται η ανάδειξη της συμβολής τους στην μάχη κατά της οργανωμένης εγκληματικότητας, αναλύοντας τη συμβατότητά τους με τις βασικές αρχές του φιλελεύθερου δικονομικού δικαίου και τις διεθνείς επιταγές, την αποτελεσματικότητά τους, καθώς και τις πιθανές προκλήσεις που προκύπτουν από την εφαρμογή τους. Επίσης, τονίζεται η ανάδειξη των ζητημάτων που αφορούν στα δικαιώματα των υπόπτων και κατηγορουμένων καθώς επίσης και των τρίτων αναπόφευκτα εμπλεκόμενων. Επιπλέον, επιδιώκεται η συγκριτική μελέτη των διαφορών που εμφανίζουν οι ειδικές ανακριτικές πράξεις κατά την εφαρμογή τους σύμφωνα με τις διακριτές δικονομικές προβλέψεις του νομοθέτη. Με κριτική προσέγγιση, η εργασία στοχεύει να συμβάλει στον επιστημονικό διάλογο σχετικά με την ισορροπία μεταξύ της ανάγκης για αποτελεσματική δίωξη εγκλημάτων διαφθοράς - Ο.Ε. και της διασφάλισης των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

1.2 Εννοιολογική προσέγγιση

Το οργανωμένο έγκλημα, όπως αυτό γίνεται αντιληπτό στην σύγχρονη εποχή, είναι δύσκολο να εντοπιστεί σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή στην ιστορία. Οι εγκληματικές οργανώσεις και οι συνωμοσίες υπήρχαν από την αρχαιότητα, αλλά η σύγχρονη έννοια του οργανωμένου εγκλήματος, με τις διεθνείς διασυνδέσεις και τις πολύπλοκες επιχειρηματικές δομές, αναπτύχθηκε κυρίως κατά τον 20ο αιώνα. Ακόμη και σήμερα, όπως υποστηρίζεται, δεν έχει καταστεί δυνατή η εδραίωση ενός κοινώς αποδεκτού ορισμού του Ο.Ε. (Σταμούλη, 2016, σελ. 1196). Ωστόσο, οι επιμέρους θεωρίες που έχουν αναπτυχθεί συγκλίνουν στα στοιχεία τα οποία παρουσιάζει το Ο.Ε., τα οποία είναι η οργάνωση και η ιεραρχική δομή μιας ομάδας τριών ή περισσότερων ατόμων, ο σκοπός της ομάδας αυτής να διαπράττει εγκλήματα βαριάς μορφής, η διάρκεια της εγκληματικής ομάδας στον χρόνο, καθώς και η επιδίωξη υλικού κέρδους ως συστατικός στόχος (Μποση & Βασιλειάδης, 2016, σελ. 1168).

Αρχικά η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος δημιουργήθηκε στις Η.Π.Α. και αναφέρθηκε για πρώτη φορά σε ετήσια έκθεση αναφορικά με την πρόληψη του εγκλήματος στη Νέα Υόρκη (Paoli & Vander Beken, 2014, σελ. 15). Η έννοια του Ο.Ε. στην έκθεση αυτή χρησιμοποιήθηκε όχι με την σύγχρονη έννοια, αλλά αναφερόταν σε οργανώσεις που ασχολούνταν με τυχερά παίγνια και πορνεία και προστατεύονταν από κρατικούς αξιωματούχους μέσω διαφθοράς. Αν και τις επόμενες δεκαετίες γίνονταν προσπάθειες καθιέρωσης ενός ορισμού, η έννοια του Ο.Ε. χρησιμοποιούνταν κυρίως για εγκληματικές δραστηριότητες που ασχολούνται υπό ευρεία έννοια με την εκβίαση και την διακίνηση παράνομων προϊόντων και υπηρεσιών (Paoli & Vander Beken, 2014, σελ. 16).

Το οργανωμένο έγκλημα συνιστά έναν ευρύτερο όρο που περιλαμβάνει το σύνολο των συστηματικών εγκληματικών δραστηριοτήτων, ενώ η εγκληματική οργάνωση αναφέρεται σε μια συγκεκριμένη ομάδα που λειτουργεί για την τέλεση εγκλημάτων που ανήκουν στο Ο.Ε. (Βιδάλη, 2017, σελ. 167). Η έννοια της εγκληματικής οργάνωσης είναι ένας νομικός όρος που χρησιμοποιείται για την τυποποίηση της εγκληματικής δράσης και αφορά τιμωρία συγκεκριμένων ομάδων.

Με την απόφαση-πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ του Συμβουλίου της Ε.Ε. της 24/10/2008 επιχειρήθηκε η οριοθέτηση της έννοιας της εγκληματικής οργάνωσης και σύμφωνα με αυτήν ονομάζεται «η εγκαθιδρυμένη επί ένα χρονικό διάστημα και διαρθρωμένη ένωση

περισσότερων των δύο προσώπων, που δρουν από κοινού προκειμένου να τελέσουν αξιόποινες πράξεις οι οποίες επισύρουν ποινή στερητική της ελευθερίας ή μέτρο ασφαλείας στερητικό της ελευθερίας μεγίστης διάρκειας τουλάχιστον τεσσάρων ετών, ή βαρύτερη ποινή, με σκοπό να προσπορισθούν, άμεσα ή έμμεσα, οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος». Στη Σύμβαση του Πατέρμο, ως «Οργανωμένη εγκληματική ομάδα» νοείται δομημένη ομάδα τριών ή περισσότερων προσώπων που υπάρχει για κάποια χρονική περίοδο και ενεργεί με κοινό σκοπό τέλεσης ενός ή περισσότερων σοβαρών εγκλημάτων ή εγκλημάτων που θεσπίζονται σύμφωνα με τη Σύμβαση αυτή, προκειμένου να ποριστεί αμέσως ή εμμέσως οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος. Από τα ανωτέρω συνάγεται το πρώτο συστατικό στοιχείο της εγκληματικής οργάνωσης, το οποίο είναι η εσωτερική της διάρθρωση, υπό την έννοια ότι δεν συγκροτείται τυχαία και δεν απαιτείται να έχει προσδιορισμένους ρόλους για τα μέλη της (Αρναουτίδης, 2024, σελ. 63). Ο αρνητικός αυτός ορισμός φανερώνει την διευρυμένη έννοια της δομημένης ή διαρθρωμένης ομάδας, γεγονός που παρέχει διακριτική ευχέρεια στα κράτη-μέλη για τον προσδιορισμό της (Αρναουτίδης, 2024, σελ. 63-64). Επόμενο στοιχείο αποτελεί η διάρκεια δράσης που απαιτείται να έχει η εγκληματική ομάδα η οποία έχει ως προϋπόθεση να είναι, σύμφωνα με την Απόφαση-Πλαίσιο «εγκαθιδρυμένη επί ένα χρονικό διάστημα» ή, σύμφωνα με τη Σύμβαση του Πατέρμο, να «υπάρχει για κάποια χρονική περίοδο». Η ασάφεια που παρατηρείται και σε αυτό το στοιχείο έδωσε πάλι τη δυνατότητα στα Κράτη-Μέλη τον επιμέρους ειδικότερο προσδιορισμό του χρονικού κριτηρίου (Αρναουτίδης, 2024, σελ. 65). Το τελευταίο στοιχείο της εγκληματικής οργάνωσης έγκειται στον ελάχιστο αριθμό των συμμετεχόντων ατόμων. Στα διεθνή κείμενα, απαιτείται η ύπαρξη τουλάχιστον τριών ατόμων για τη σύσταση μιας οργανωμένης εγκληματικής ομάδας, ένα στοιχείο που υιοθετήθηκε αυτούσιο από την πλειοψηφία των Κρατών-μελών πλην μερικών εξαιρέσεων (Αρναουτίδης, 2024, σελ. 65).

Παρά την μακρά ιστορία της έννοιας του Ο.Ε. στην Ελλάδα η έννοια της οργανωμένης εγκληματικότητας έκανε την εμφάνισή της την δεκαετία του 90' (Σταμούλη, 2019, σελ. 213). Μάλιστα, μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 80' το οργανωμένο έγκλημα δεν είχε καν τυποποιηθεί ως πρόβλημα που δύναται να απειλήσει την ελληνική κοινωνία (Σταμούλη, 2019, σελ. 221). Η πρώτη ποινικοδογματική αναγνώριση του Ο.Ε. στην Ελλάδα γίνεται με τη θέσπιση του Ν. 1916/1990. Στη νομοθεσία αυτή περιλαμβάνονται και στοιχεία που αφορούν τη δίωξη τρομοκρατικών οργανώσεων, γεγονός που φανερώνει την σύγχυση της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στο Ο.Ε. και την τρομοκρατία. Σύμφωνα

μάλιστα με τον Μανωλεδάκη (2002, σελ. 1-4) προτεραιότητα αποτελούσε η ποινική καταστολή της τρομοκρατίας με το νομοθέτη να επιχειρεί, προσχηματικά, την δίωξη της συλλογικής εγκληματικής δράσης γενικότερα. Με τον Ν. 3251/2004 διαχωρίστηκαν τα εγκλήματα της εγκληματικής και τρομοκρατικής οργάνωσης αντίστοιχα στη μορφή που ισχύουν, με κάποιες τροποποιήσεις, έως σήμερα.

Στο ελληνικό ποινικό δίκαιο το αδίκημα της εγκληματικής οργάνωσης τυποποιείται στο αρ. 187 Π.Κ. ως μια «επιχειρησιακά δομημένη και με διαρκή εγκληματική δράση οργάνωση τριών ή περισσότερων προσώπων, που επιδιώκει την τέλεση περισσότερων κακουργημάτων». Ο όρος «επιχειρησιακά» προστέθηκε με την αναθεώρηση του Π.Κ. που πραγματοποιήθηκε με τον Ν. 4619/2019 και σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου, ο επιχειρηματικός χαρακτήρας της οργανωμένης εγκληματικότητας «θεωρείται από την απολύτως επικρατούσα στη θεωρία άποψη ως το πιο ουσιαστικό στοιχείο διαφοροποίησης των εγκληματικών οργανώσεων από τις απλές συμμορίες, ενώ αξιοποιείται πλέον ως διαφοροποιητικός παράγοντας και από σημαντικό μέρος της νομολογίας». Παρά την μεταστροφή του Έλληνα νομοθέτη ως προς την επιχειρηματική θεώρηση του Ο.Ε. και την αναγνώριση του οικονομικού του χαρακτήρα, αξιοσημείωτη είναι η αποσύνδεση της έννοιας του Ο.Ε. από την επιδίωξη οικονομικού οφέλους η οποία αποτελεί στόχο μιας, νόμιμης ή παράνομης, επιχειρηματικής δραστηριότητας καθώς και συστατικό στοιχείο της εγκληματικής οργάνωσης σύμφωνα με τη Σύμβαση του Παλέρμο (Χλούπης, 2020, σελ. 451-452 και Βιδάλη, 2017, σελ. 189-190). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Μανωλεδάκης για την εγκληματική οργάνωση όπως ορίζεται στον Ν. 2928/2001 (2002, σελ. 107), η μη συμπερίληψη του οικονομικού οφέλους ως ουσιώδους όρος της έγινε με πολιτικά κίνητρα συν-δίωξης της τρομοκρατίας. Ωστόσο, σύμφωνα με το Λίβο (2015, σελ. 310) η επιλογή του Έλληνα νομοθέτη να μην συμπεριλάβει το οικονομικό όφελος στα στοιχεία αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος του αρ. 187 Π.Κ. διευρύνει το αξιόποιο καθιστώντας αυστηρότερη τη διάταξη και ως εκ τούτου υπερκαλύπτει τις επιταγές της κυρωθείσας Σύμβασης του Παλέρμο.

Εγκληματολογικές θεωρίες για το Οργανωμένο Έγκλημα

Μια από τις πρώτες θεωρίες για το Ο.Ε., η οποία επηρέασε βαθιά την αντίληψη για αυτό, είναι η θεωρία του Cressey η οποία στη διεθνή βιβλιογραφία αναφέρεται ως «θεωρία της συννομωσίας». Ο Cressey με το έργο του, *Theft of the Nation: The Structure and Operations of Organized Crime in America*, κατέδειξε ότι το οργανωμένο έγκλημα δεν είναι απλώς μια σειρά απομονωμένων πράξεων, αλλά ένα σύνθετο σύστημα που επηρεάζει την κοινωνία και το κράτος. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, το Ο.Ε. παρουσιάζεται ως ένα εισαγόμενο φαινόμενο απέναντι στην κοινωνική οργάνωση που προέρχεται από συγκεκριμένες εθνοτικές ομάδες, βασίζεται σε πανίσχυρες οργανώσεις τύπου μαφίας με αυστηρή ιεραρχία και στοχεύει στην οικονομική κερδοφορία, με τη δράση του να εκτείνεται διεθνώς, παρέχοντας στην παράνομη οικονομία προϊόντα και υπηρεσίες που απουσιάζουν από τη νόμιμη, ενώ για τη βιωσιμότητά του είναι απαραίτητες οι στενές σχέσεις με κρατικούς αξιωματούχους και νόμιμες επιχειρήσεις. (Βιδάλη, 2017, σελ. 48-49). Έτσι, το Ο.Ε. παρουσιάζεται ως κάτι ξένο και όχι ως προϊόν της ίδιας της κοινωνίας. Ειδικότερα στην Αμερική, το οργανωμένο έγκλημα ταυτίζεται με τους Ιταλούς μετανάστες οι οποίοι διατηρούν σχέσεις με τη σικελική Μαφία. Αν και έχει επικριθεί ως μονόπλευρη θεωρία που παρουσίασε στερεοτυπικά το οργανωμένο έγκλημα αδυνατώντας να περιγράψει εκφάνσεις του Ο.Ε., όπως για παράδειγμα την σχέση του με εξωτερικούς συνεργάτες, αποτέλεσε μια πολύτιμη βάση για την κατανόηση και την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και τη διαμόρφωση της αντεγκληματικής πολιτικής (Βιδάλη, 2017, σελ. 50).

Στον αντίποδα της ανωτέρω θεωρίας βρίσκεται η θεώρηση του William Chambliss σύμφωνα με τον οποίο το Ο.Ε. δεν είναι εισαγόμενο αλλά εσωτερικό στοιχείο της διάρθρωσης της (αμερικανικής) κοινωνίας (Βιδάλη, 2017, σελ. 50). Ο Chambliss, επικεντρώθηκε στη διαλεκτική και συμβιωτική σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα στην κρατική εξουσία και τα υψηλά κοινωνικά στρώματα (Chambliss, 2004, σελ. 243-244). Υποστηρίζει ότι το οργανωμένο έγκλημα είναι ένα πολιτικό φαινόμενο που συνδέεται άρρηκτα και συμβιωτικά με τις οικονομικές και πολιτικές δομές της κοινωνίας (Σταμούλη, 2019, σελ. 218). Επηρεασμένος από τη μαρξιστική θεωρία, αναφέρει ότι «ο εχθρός είμαστε εμείς», συνοψίζοντας την κεντρική του θέση ότι το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης και η ίδια η έννοια του εγκλήματος δεν είναι ουδέτερες, αλλά αντανακλούν και ενισχύουν τις ανισότητες εξουσίας στην κοινωνία.

Η πολυπλοκότητα του φαινομένου του Ο.Ε. δεν επιτρέπει την εδραίωση μιας κρατούσας θεωρίας που να εξηγεί πλήρως τις διαστάσεις του. Η εξέλιξη της ακαδημαϊκής έρευνας τις τελευταίες δεκαετίες έχει επίσης οδηγήσει στην ανάπτυξη της θεωρίας των δικτύων, σύμφωνα με την οποία το οργανωμένο έγκλημα βασίζεται σε ευέλικτα και αποκεντρωμένα δίκτυα αντί για αυστηρές ιεραρχικές δομές, όπως υποστηριζόταν από τους πρώτους θεωρητικούς. Τα εγκληματικά δίκτυα προσφέρουν μια σημαντική οπτική για την κατανόηση και την περιγραφή της οργανωμένης εγκληματικότητας σε αντίθεση με την έννοια της διαρθρωμένης ομάδας (Morselli, 2009, σελ. 10). Αυτό οφείλεται στα χαρακτηριστικά του δικτύου, στα οποία οι δράστες μπορεί να συμμετέχουν στην ίδια επιχείρηση χωρίς ποτέ να έρθουν σε άμεση επαφή. Σε αντίθεση με την ομάδα, τα δίκτυα είναι ιδανικά για εγκλήματα που απαιτούν εξειδίκευση και σύνθετες δεξιότητες καθώς επίσης ξεχωρίζουν για την προσαρμοστικότητα και την ευελιξία τους, χαρακτηριστικά που τα καθιστούν ιδιαίτερα ανθεκτικά σε αβέβαιες και εχθρικές συνθήκες οι οποίες είναι συχνές στον κόσμο του εγκλήματος (Morselli, 2009, σελ. 10). Η προσέγγιση αυτή βοηθά στην ανάπτυξη πιο αποτελεσματικών στρατηγικών για την καταπολέμηση του Ο.Ε.

Η πολύχρονη μελέτη του οργανωμένου εγκλήματος μέχρι και τις νεότερες θεωρίες το θέτει στη σκιώδη περιοχή της κοινωνίας, αν και αποτελεί μέρος αυτής. Τα άτομα που εμπλέκονται στο οργανωμένο έγκλημα χαρακτηρίζονται ως συμβατικοί εγκληματίες χωρίς ηθικούς φραγμούς που επιχειρούν να εκμεταλλευτούν τους μηχανισμούς της νόμιμης οικονομίας, διαχωρίζοντάς τους από τους εγκληματίες του λευκού κολάρου οι οποίοι είναι νόμιμοι επιχειρηματίες οι οποίοι εκμεταλλεύονται γκρίζες ζώνες της οικονομικής δραστηριότητας. Η έννοια της εγκληματικότητας του λευκού κολάρου από την σύλληψή της από τον Sutherland χαρακτηρίζεται ως έγκλημα αποκλειστικά ισχυρών ατόμων υψηλού κοινωνικού κύρους (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σελ. 262). Η επικράτηση του μοντέλου αυτού διαχωρίζει αναπόφευκτα την έννοια του οργανωμένου εγκλήματος από την εγκληματικότητα του λευκού κολάρου, παρόλο που οι δύο μορφές εγκληματικότητας εμφανίζουν ταυτόσημα στοιχεία. Το οργανωμένο έγκλημα, αναπτύσσοντας δεσμούς με την νόμιμη οικονομία, εφαρμόζει τακτικές που προσομοιάζουν στην εγκληματικότητα του λευκού κολάρου, ενώ αντίστοιχα οι νόμιμες επιχειρήσεις χρησιμοποιούν παράνομες πρακτικές προκειμένου να εισέλθουν σε οικονομικές δραστηριότητες που εκμεταλλεύεται μονοπωλιακά το οργανωμένο έγκλημα με σκοπό την επίτευξη κέρδους (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σελ. 281-284). Συνεπώς, κοινό πλαίσιο δράσης και των δύο προαναφερόμενων μορφών εγκληματικότητας αποτελεί η οικονομική δραστηριότητα ενώ

ο διαχωρισμός τους εδράζεται στην επαγγελματική ιδιότητα του δράστη (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σελ. 264). Η διαφοροποιημένη αυτή αντιμετώπιση Ο.Ε. και εγκλημάτων λευκού κολάρου οδηγεί σε περαιτέρω ηθική αλλά και ποινική θωράκιση των ευυπόληπτων οικονομικών παραγόντων έναντι του οργανωμένου εγκλήματος, ακόμα και αν η εγκληματική τους δραστηριότητα έχει βαρύτερες επιπτώσεις από αυτό.

Η έννοια της διαφθοράς

Όπως προαναφέρθηκε, κοινός παρονομαστής στις πολύπλευρες θεωρήσεις του οργανωμένου εγκλήματος αποτελεί η διαφθορά (Βιδάλη, 2017, σελ. 51). Παρά την μακρά ιστορία της διαφθοράς, ειδικά στη χώρα μας, η έννοιά της δεν έχει σαφή όρια (Καϊάφα-Γκμπάντι, 2016, σελ. 755) αλλά εμπεριέχει διάφορες πράξεις όπως η δωροδοκία και η αποδοχή δώρων από δημόσιους λειτουργούς, η υπεξαίρεση δημόσιων πόρων, η απιστία και η κατάχρηση εξουσίας στον δημόσιο τομέα. Το φαινόμενο της διαφθοράς δεν είναι ένα στατικό αλλά ένα πολυδιάστατο φαινόμενο που έχει ευμετάβλητο χαρακτήρα (Brown & Cloke, 2004, σελ. 284). Η αύξηση των οικονομικών συναλλαγών έχει οδηγήσει σε αντίστοιχη αύξηση. Ο Κ.Π.Δ. συγκεντρώνει στο αρ. 255 τα εγκλήματα διαφθοράς τα οποία είναι η δωροδοκία και δωροληψία πολιτικών προσώπων (αρ. 159 και 159Α Π.Κ.), δωροδοκία και δωροληψία υπαλλήλου (235 και 236 Π.Κ.), δωροδοκία και δωροληψία δικαστικών λειτουργών (237 Π.Κ.) και εμπορία επιρροής-μεσάζοντες (237Α Π.Κ.). Η Διεθνής Διαφάνεια ορίζει τη διαφθορά ως κατάχρηση δημόσιας εξουσίας για ιδιωτικό όφελος. Στην αιτιολογική έκθεση του Ν. 4139/2013 η νομοθετική επιτροπή αναφέρει ότι «Η διαφθορά είναι ένα φαινόμενο με πολλαπλά αίτια και αιτιατά, καθώς λαμβάνει πολυσύνθετες μορφές και λειτουργίες σε διάφορα επίπεδα. Το φαινόμενο αυτό κυμαίνεται από μία ξεχωριστή πράξη μιας πληρωμής που αντίκειται στο νόμο μέχρι την ενδημική δυσλειτουργία ενός πολιτικού και οικονομικού συστήματος. Η διαφθορά, η οποία υπάρχει όταν ένας πολιτικός αξιωματούχος ή κρατικός λειτουργός χρησιμοποιεί την εξουσία του με καταχρηστικό τρόπο (κυρίως με ευνοιοκρατία, αυθαιρεσία και χρηματισμό) για ιδιοτελείς σκοπούς, αποτελεί – κυρίως τις τελευταίες δεκαετίες – ισχυρό όπλο και της οργανωμένης εγκληματικής δραστηριότητας των εγκληματικών οργανώσεων, διαβρώνοντας το δημόσιο βίο και τις κρατικές υπηρεσίες». Συνεπώς η διαφθορά διευκολύνει το έγκλημα γενικότερα αλλά ιδιαιτέρως την οργανωμένη εγκληματικότητα (Κοσμάτος & Λαμπάκης, 2019, σελ. 186).

Στην ελληνική πραγματικότητα ο ρόλος της διαφθοράς εμφανίζεται υποβαθμισμένος στην λειτουργία του Ο.Ε. ως περιστασιακό παρά ως δομικό του στοιχείο (Σταμούλη, 2019, σελ. 227). Στις εκθέσεις της Ελληνικής Αστυνομίας για το σοβαρό και το οργανωμένο έγκλημα, η διαφθορά είναι αποσυνδεδεμένη από την δομή των εγκληματικών οργανώσεων ενώ παρουσιάζεται κυρίως ως μέσο διευκόλυνσης ή συγκάλυψης ορισμένων παράνομων δραστηριοτήτων (ΕΛ.ΑΣ., 2017, σελ. 13). Χαρακτηριστικό γεγονός της υποβάθμισης αυτής είναι η αναφορά πολύ χαμηλών

ποσοστών (περίπου 2%) στις εκθέσεις των τελευταίων ετών. Οι πελατειακές σχέσεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα που υπάρχουν στην Ελλάδα αποτελούν μετεξέλιξη των κοινωνικών δικτύων εξουσίας που υφίσταντο επί δεκαετίες στην ελληνική κοινωνία (Βιδάλη, 2017, σελ. 138). Αυτό το σύστημα διαπλοκής μέσω των νέων ευκαιριών που εμφανίστηκαν για παράνομο πλουτισμό και διασπάθιση δημοσίου χρήματος ενσωματώθηκε στο κοινωνικοπολιτικό σύστημα (Βιδάλη, 2017, σελ. 138-139). Η εδραίωση αυτού του εκτεταμένα διεφθαρμένου κλίματος αυτού καθιστά δυσδιάκριτα τα όρια μεταξύ οικονομικού, κρατικο-εταιρικού και οργανωμένου εγκλήματος (Βιδάλη, 2017, σελ. 141).

Καταλήγοντας, μπορούμε να πούμε ότι ο ρόλος της διαφθοράς στη λειτουργία του Ο.Ε. είναι βασικός καθώς για τη διατήρηση και ανάπτυξη του Ο.Ε. απαιτείται η λειτουργική συνεργασία με τον κρατικό μηχανισμό, μια λειτουργία που επιτυγχάνεται μέσω της διαφθοράς κρατικών αξιωματούχων (Βιδάλη, 2017, σελ. 51). Η προώθηση των παράνομων προϊόντων και υπηρεσιών και η προστασία από την ποινική δίωξη των παράνομων δικτύων απαιτούν συνήθως ενεργή εμπλοκή του δημοσίου τομέα (Ruggiero & Gounev, 2012, σελ. 21). Με αυτόν τον τρόπο εδραιώνονται οι πελατειακές σχέσεις. Συνεπώς, η διαφθορά έχει συστημικό παρά σποραδικό χαρακτήρα και επιτυγχάνεται έτσι μια συμβιωτική σχέση με το Ο.Ε. (Σταμούλη, 2019, σελ. 236).

1.3 Η αντιμετώπιση του Ο.Ε. και της διαφθοράς μέσω του ποινικού δικαίου

Το οργανωμένο έγκλημα και η διαφθορά αποτελούν δύο από τις πιο σοβαρές απειλές για τη δημόσια ασφάλεια, τη δικαιοσύνη και τη σταθερότητα των κρατών. Τα εγκληματικά δίκτυα εκμεταλλεύονται τις αδυναμίες των θεσμών, ενώ η διαφθορά δημιουργεί ένα εχθρικό περιβάλλον για την αποτελεσματική επιβολή του νόμου και την εξασφάλιση της δικαιοσύνης. Η αποτελεσματική αντιμετώπιση των φαινομένων αυτών έχει ως προαπαιτούμενο την οργανωμένη και πολύπλευρη προσέγγιση της φύσης των προβλημάτων, μια διαδικασία στην οποία το ποινικό δίκαιο παίζει κεντρικό ρόλο.

Η παραδοσιακή μέθοδος αντιμετώπισης του εγκλήματος περιλαμβάνει την συγκέντρωση του κατάλληλου αποδεικτικού υλικού με τις διαδικασίες της προανάκρισης αλλά και της κύριας ανάκρισης. Η τελευταία λαμβάνει χώρα μέσω της διενέργειας των κλασικών ανακριτικών πράξεων οι οποίες χρησιμοποιούνται εδώ και δεκαετίες, όπως για παράδειγμα η εξέταση μαρτύρων, οι αυτοψίες, οι έρευνες σε κατοικία και η διενέργεια πραγματογνωμοσύνης, όπως αυτές ορίζονται από τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας στα αρ. 251 και επόμενα με στόχο τη «συλλογή των αναγκαίων αποδεικτικών στοιχείων για να βεβαιωθεί η τέλεση εγκλήματος και να αποφασιστεί αν πρέπει να εισαχθεί κάποιος σε δίκη γι' αυτό» κατ' αρ. 239 Κ.Π.Δ. Οι ανακριτικές πράξεις σύμφωνα με το αρ. 240 Κ.Π.Δ. λαμβάνουν χώρα σε κατάλληλο χώρο και οποτεδήποτε απαιτείται χωρίς κανέναν περιορισμό. Επίσης, σύμφωνα με το αρ. 241 Κ.Π.Δ., οι ανακριτικές πράξεις είναι έγγραφες με τη σύνταξη εκθέσεων, καθώς επίσης κατά τη διενέργειά τους τηρείται η αρχή της εσωτερικής δημοσιότητας, υπό την έννοια ότι η ανάκριση είναι μυστική για όλους εκτός του κατηγορουμένου-υπόπτου.

Η δράση του οργανωμένου εγκλήματος απλώνεται σε ευρύτατο πεδίο εγκληματικών πράξεων με κυριότερη ενασχόληση τη διακίνηση ναρκωτικών, εμπορία ανθρώπων, διακίνηση μεταναστών, την απάτη και το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος και μεταλλάσσει τη λειτουργία του ανάλογα με τις ανάγκες της αγοράς παράνομων προϊόντων και υπηρεσιών (Ριζάβα, 2012, σελ. 155). Η μυστικότητα που καλύπτει τις δραστηριότητές του σε συνδυασμό με τον πραγματοπαγή χαρακτήρα του οργανωμένου εγκλήματος (Βιδάλη, 2017, σελ. 150) δυσχεραίνουν την αποτελεσματική καταπολέμησή του. Επιπλέον, η ανάμειξη των παράνομων οικονομικών δραστηριοτήτων με την νόμιμη οικονομία έχει δώσει μεγάλη δύναμη στις εγκληματικές οργανώσεις και οδήγησε στην

επαφή τους με τα ψηλά κοινωνικά στρώματα και στην διαπλοκή με πολιτικούς παράγοντες (Αλεξιάδης, 2011, σελ. 241). Σημείο επαφής της κοινωνικοπολιτικής ελίτ με την παράνομη οικονομία αποτελεί το χρήμα. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι Kramer και Michalowski, «*What is economic is always political; what is political is always economic*» (Michalowski & Kramer, 2007, σελ. 201). Παράλληλα, η μυστικότητα είναι σύμφυτη με τα εγκλήματα διαφθοράς, γεγονός που καθιστά δύσκολη την ανακάλυψη του δράστη (Χατζηκώστας, 2016, σελ. 379). Η διαφθορά αναπτύσσεται σε αδιαφανείς συνθήκες και ο μυστικός της χαρακτήρας ενισχύεται από την αμφίδρομη τάση κάλυψης των δύο μερών, θύτη και θύματος (Λαμπροπούλου, 2005, σελ. 133). Για αυτό το λόγο, ο σκοτεινός αριθμός των εγκλημάτων διαφθοράς είναι μεγάλος καθώς δεν καταγγέλλονται εύκολα στις διωκτικές αρχές (Συμεωνίδου-Καστανίδου, 2012, σελ. 39).

Όλες οι παραπάνω σύνθετες συνθήκες που επικρατούν κατά τη λειτουργία και επέκταση της οργανωμένης εγκληματικότητας καθιστούν την παραδοσιακή δικονομική ποινική έρευνα και τις «γενικές» ανακριτικές πράξεις ανίσχυρες στην αποτελεσματική αντιμετώπισή της. Για τους λόγους αυτούς καθίσταται αναγκαία η εφαρμογή των επεμβατικών μεθόδων έρευνας των ειδικών ανακριτικών πράξεων (Αρναουτίδης, 2024, σελ. 103).

1.4 Διεθνείς συμβάσεις

Σημαντική είναι η συντονισμένη διεθνής προσπάθεια για την οριοθέτηση της έννοιας του Ο.Ε. και την επακόλουθη ανάπτυξη κατάλληλων μέσων αντιμετώπισής του. Βασικό χρονικό σημείο στον καθορισμό της ποινικής υπόστασης του Ο.Ε. καθώς και στην ανάπτυξη των εργαλείων αντιμετώπισής του αποτελεί η Σύμβαση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για την αντιμετώπιση του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος. Η Σύμβαση του Παλέρμο, όπως λέγεται η εν λόγω Σύμβαση, είναι αποτέλεσμα της προσπάθειας του Ο.Η.Ε. να ενισχύσει τη διεθνή συνεργασία απέναντι στην αναδυόμενη απειλή του οργανωμένου εγκλήματος.

Η Ελλάδα με την υπογραφή της Διεθνούς Σύμβασης του Ο.Η.Ε. για το Οργανωμένο έγκλημα στο Παλέρμο της Ιταλίας το 2000 ανέλαβε τη συμβατική υποχρέωση, σύμφωνα με το άρθρο 20 αυτής, να λάβει «τα αναγκαία μέτρα για να επιτρέψει την προσήκουσα χρήση της ελεγχόμενης παράδοσης και, εφόσον το κρίνει αναγκαίο, τη χρήση άλλων ειδικών ανακριτικών τεχνικών, όπως ηλεκτρονικές ή άλλες μορφές παρακολούθησης και μυστικές επιχειρήσεις από τις αρμόδιες αρχές στο έδαφός του, για την αποτελεσματική καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος».

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν. 2928/2001 «Η Ελληνική Πολιτεία ανταποκρίνεται προς τα οριζόμενα στο άρθρο 20 της Σύμβασης των Ηνωμένων εθνών για το οργανωμένο έγκλημα, προτείνονται δηλαδή σε αυτό ορισμένες ανακριτικές έρευνες, οι οποίες, όπως έχει στην πράξη αποδειχθεί, προσφέρονται για την εξάρθρωση των εγκληματικών οργανώσεων. Πρέπει να τονιστεί ότι όλες οι προβλεπόμενες έρευνες αποτελούν ήδη ισχύον δίκαιο στη χώρα μας. Εν προκειμένω απλώς εντάχθηκαν στο Κώδικα Ποινικής Δικονομίας στο οικείο κεφάλαιο περί ερευνών (253Α) και ενοποιήθηκαν οι προϋποθέσεις διενέργειάς τους, που σήμερα είναι ετερόκλητες και ασυστηματοποίητες.». Αφενός ο Έλληνας νομοθέτης προβαίνει ταχύτατα στην υιοθέτηση των οριζόμενων μέτρων που προβλέπονται στην Σύμβαση του Παλέρμο ενώ η κύρωση της διεθνούς σύμβασης με Νόμο του Κράτους όπως προβλέπεται από το Σύνταγμα πραγματοποιήθηκε με το Ν. 3685/2010. Αντιφατική είναι από την άλλη η επιθυμία να δηλώσει επισήμως ότι οι νέοι τρόποι έρευνας υπάρχουν ήδη στο νομικό οπλοστάσιο της χώρας μας.

Στο πεδίο καταπολέμησης της διαφθοράς, σημαντική διεθνής προσπάθεια αποτελεί η Σύμβαση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς η οποία ψηφίστηκε το

2003 και είναι η μοναδική νομικά δεσμευτική, παγκόσμια συνθήκη κατά της διαφθοράς. Αξιοσημείωτη είναι η πλήρης απουσία από το σώμα της οποιουδήποτε ορισμού του φαινομένου της διαφθοράς. Στο άρθρο 50 της Σύμβασης επαναλαμβάνεται σχεδόν αυτούσια η πρόβλεψη του άρθρου 20 της Σύμβασης του Παλέρμο που προαναφέρθηκε σχετικά με τις ειδικές ανακριτικές πράξεις τις οποίες τα συμβαλλόμενα κράτη οφείλουν να θεσμοθετήσουν. Η εν λόγω Σύμβαση στοχεύει στην προώθηση μέτρων πρόληψης και καταστολής της διαφθοράς, στην διευκόλυνση της διεθνούς συνεργασίας και τεχνικής βοήθειας για την πρόληψη και καταπολέμηση της διαφθοράς και στην προώθηση της ακεραιότητας και της ορθής διαχείρισης των δημοσίων υποθέσεων (Βιδάλη, 2017, σελ. 178).

1.5 Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις

Στο πεδίο της αντιμετώπισης του Ο.Ε., τα μέτρα πρόληψης έχουν μεγαλύτερη βαρύτητα από την καταστολή που ακολουθούνταν παραδοσιακά στην δίωξη εγκλημάτων (Παπαχαράλαμπος, 1998, σελ. 689). Στο πλαίσιο αυτό, βασική θέση στην αντιμετώπιση του Ο.Ε. έχουν ιδιαίτερες διαδικασίες έρευνας, οι ειδικές ανακριτικές πράξεις, οι οποίες ξεφεύγουν από τις κλασσικές μεθόδους έρευνας που χρησιμοποιούνταν ανέκαθεν από τις αρχές δίωξης εγκλημάτων. Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις αποτελούν ένα σχετικά πρόσφατο φαινόμενο στο ελληνικό ποινικό δίκαιο. Η πρώτη εμφάνισή τους εντοπίζεται στη δεκαετία του 1990, σε συνάρτηση με την ανάγκη αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος καθώς και της εμπορίας ναρκωτικών. Η ελληνική νομοθεσία έχει τροποποιηθεί τα τελευταία χρόνια, με στόχο την καλύτερη προσαρμογή στις σύγχρονες απειλές και την εναρμόνιση με το ευρωπαϊκό κεκτημένο. Στα κείμενα των διεθνών συμβάσεων για το διεθνικό οργανωμένο έγκλημα και τη διαφθορά και σε άλλα διεθνή κείμενα χρησιμοποιείται ο όρος «special investigative techniques» ενώ συναντώνται επίσης και οι όροι «special investigative means» ή «special investigative measures» οι οποίοι έχουν ταυτόσημη έννοια με τον ελληνικό αποδιδόμενο όρο «ειδικές ανακριτικές πράξεις» (Αρναουτίδης, 2024, σελ. 104-105). Στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (Ν. 4620/2019 όπως τροποποιήθηκε και ισχύει) περιλαμβάνονται έξι ειδικές ανακριτικές πράξεις: συγκαλυμμένη έρευνα, ανακριτική διείσδυση, ελεγχόμενες μεταφορές, άρση του απορρήτου του περιεχομένου των επικοινωνιών ή των δεδομένων θέσης και κίνησης αυτών, καταγραφή της δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων εκτός κατοικίας με συσκευές ήχου ή εικόνας ή με άλλα ειδικά τεχνικά μέσα και, τέλος, συσχέτιση ή συνδυασμού δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Στο ελληνικό δίκαιο οι διατάξεις σχετικά με τις ειδικές ανακριτικές πράξεις ήταν διάσπαρτες σε διατάξεις ειδικών ποινικών νόμων και ειδικότερα στο αρ. 25B Ν. 1729/1987, αρ. 5 παρ. 1 Ν. 2713/1999, αρ. 51 του Ν. 2935/2001 και αρ. 68 του Ν. 3028/2002 την ανακριτική διείσδυση, στο αρ. 38 Ν. 2145/1993 για τις ελεγχόμενες μεταφορές, στο Ν. 2225/1994 για την άρση απορρήτου των επικοινωνιών και στο αρ. 5 Ν. 2713/1999 για την καταγραφή σχετικών πράξεων με ειδικά τεχνικά μέσα. Οι νέες διατάξεις των αρ. 254 και 255 του Κ.Π.Δ. είναι αποτέλεσμα της επεξεργασίας της έως τότε ισχύουσας νομοθεσίας και της προσαρμογής της στην νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. Επίσης, η νομοθεσία σχετικά με την άρση απορρήτου των

επικοινωνιών επικαιροποιήθηκε και ο ισχύων επί 30 περίπου έτη Ν. 2225/1994 τροποποιήθηκε με τον Ν. 5002/2022.

Ο Έλληνας νομοθέτης επέλεξε να μην κωδικοποιηθούν όλες οι ειδικές ανακριτικές πράξεις στο τότε ισχύον αρ. 253Α του Κ.Π.Δ., αλλά να γίνεται παραπομπή στις ήδη ισχύουσες διατάξεις ειδικών ποινικών νόμων με σκοπό να δείξει ότι οι ειδικές ανακριτικές πράξεις που περιλαμβάνονται στο Ν. 2928/2001 δεν αποτελούν νέες προβλέψεις οι οποίες θεσπίστηκαν λόγω των συμβατικών υποχρεώσεων της χώρας μας (Σάμιος, 2001, σελ. 1035). Με τον τρόπο αυτό, επιδιώχθηκε η παρουσίαση της νέας νομοθεσίας ως αναβάθμιση της ήδη υπάρχουσας προκειμένου να ανταποκριθεί στις προκλήσεις του Ο.Ε. μέσω της διεύρυνσης του πεδίου εφαρμογής των ήδη υπαρχόντων ειδικών ανακριτικών πράξεων, ενώ παράλληλα δηλώνεται ότι δεν τίθενται επιπλέον περιορισμοί στα ατομικά δικαιώματα και στο κράτος Δικαίου γενικότερα (Σάμιος, 2001, σελ. 1035).

1.4.1 Χαρακτηριστικά των ειδικών ανακριτικών πράξεων

Μυστικότητα

Πρώτο χαρακτηριστικό των ειδικών ανακριτικών πράξεων αποτελεί η μυστικότητα υπό την οποία διενεργούνται (Λίβος, 2017, σελ. 9). Ο μυστικός χαρακτήρας των ειδικών ανακριτικών πράξεων στοχεύει όχι μόνο στην αποκάλυψη των υπό έρευνα πράξεων αλλά και στην πρόληψη της προσβολής του εννόμου αγαθού που προσβάλλεται από την οργανωμένη εγκληματική δραστηριότητα (Καϊάφα-Γκμπάντι, 2005, σελ. 866). Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις μπορούν να επεμβαίνουν δραστικά στον χαρακτήρα «συνωμοτικότητας και στεγανότητας» που ενέχει η δραστηριότητα μιας εγκληματικής οργάνωσης (Λίβος, 2017, σελ. 9). Ο καθ' ου οι πράξεις δεν είναι δυνατό να γνωρίζει σε κανένα στάδιο της έρευνας ότι εφαρμόζεται σε βάρος του κάποια ειδική ανακριτική πράξη με αποτέλεσμα να λαμβάνει γνώση στην περίπτωση που σχηματιστεί δικογραφία σε βάρος του και κληθεί στο στάδιο της προδικασίας κατά τον Κ.Π.Δ. Στην αντίθετη περίπτωση που δεν προκύψουν αποδεικτικά στοιχεία σε βάρος του καθ' ου η έρευνα, δεν γνωστοποιούνται καν οι διενεργηθείσες πράξεις. Προκειμένου να αντισταθμιστεί η παραβίαση των δικαιωμάτων του ατόμου, έχουν προταθεί «μέτρα αποκατάστασης ή μεταγενέστερης εξισορρόπησης της μυστικότητας της διαδικασίας» (Καϊάφα-Γκμπάντι,

2011, σελ. 95). Από τη θεωρία έχει προταθεί η διαδικασία, που ισχύει σε άλλες χώρες, του αυτεπάγγελτου διορισμού συνηγόρου υπεράσπισης που λαμβάνει γνώση της διαδικασίας (Μαργαρίτης, 2011, σελ. 141) πλην όμως στη διαβούλευση κατά την σύνταξη του νέου Κ.Π.Δ. η παραπάνω πρόταση δεν εφαρμόστηκε ως δυσλειτουργική (Αιτιολογική έκθεση Ν. 4620/2019, σελ. 77). Η χωρίς γνωστοποίηση στο υποκείμενο διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων έρχεται σε αντίθεση με τις βασικές αρχές της ανακριτικής διαδικασίας και ειδικότερα την αρχή της εσωτερικής δημοσιότητας (Δαλακούρας, 2001, σελ. 1022). Παρόλα αυτά, η μυστικότητα εφαρμογής τους είναι απαραίτητη για την αποδοτική εφαρμογή τους. Η εκ των υστέρων γνωστοποίηση ωστόσο στο υποκείμενο θα μπορούσε να αποτελέσει ένα αντιστάθμισμα στην σοβαρή προσβολή που υφίσταται από τις ερευνητικές διαδικασίες.

Εξαιρετικός χαρακτήρας

Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις δύνανται να χρησιμοποιηθούν κατά την έρευνα για τις κακουργηματικές πράξεις της συγκρότησης, ένταξης σε εγκληματική οργάνωση καθώς και διεύθυνση αυτής των παρ. 1 και 2 του άρθρου 187 ΠΚ, τις τρομοκρατικές πράξεις και την τρομοκρατική οργάνωση του άρθρου 187Α ΠΚ, της παραχάραξης νομίσματος και άλλων υλικών μέσων πληρωμής των παρ. 1 και 2 του άρθρου 207 ΠΚ, του πρώτου εδαφίου της παρ. 1 του άρθρου 208 ΠΚ, του άρθρου 208Α ΠΚ εκτός από τις ιδιαίτερα ελαφρές περιπτώσεις, της παραποίησης και νόθευσης άυλων μέσων πληρωμής της παρ. 1 του άρθρου 209 ΠΚ, του άρθρου 211 ΠΚ, της εμπορίας ανθρώπων του αρ. 323^Α ΠΚ και του βιασμού του αρ. 336 ΠΚ σε βάρος ανηλίκου, 338 ΠΚ σε βάρος ανηλίκου, των γενετήσιων πράξεων με ανηλίκους των παρ. 1 και 3 του άρθρου 339 ΠΚ, της κατάχρησης ανηλίκων της παρ. 1 του άρθρου 342 ΠΚ, της πορνογραφίας ανηλίκων του αρ. 348Α ΠΚ, της προσέλκυσης παιδιών για γενετήσιους λόγους του αρ. 348Β ΠΚ, των πορνογραφικών παραστάσεων ανηλίκων του αρ. 348Γ ΠΚ και της γενετήσιας πράξης με ανήλικο έναντι αμοιβής του αρ. 351Α ΠΚ. Επιπλέον, ο εξαιρετικός χαρακτήρας των ειδικών ανακριτικών πράξεων ομολογείται και από τους φορείς υλοποίησής τους. Από την ονομασία αυτών και μόνον (συγκαλυμμένη έρευνα, ανακριτική διείσδυση, ελεγχόμενες μεταφορές, άρση απορρήτου των επικοινωνιών, καταγραφή δραστηριότητας με συσκευές συσχέτιση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα), γίνεται φανερό ότι η (επιτυχής) εφαρμογή τους δεν

μπορεί να υλοποιηθεί από οποιονδήποτε ανακριτικό υπάλληλο, όπως αυτοί καθορίζονται στο αρ. 31 Κ.Π.Δ. Γι' αυτό το λόγο, η υλοποίησή τους απαιτεί ειδική εκπαίδευση του εμπλεκόμενου ανθρώπινου δυναμικού καθώς επίσης και προμήθεια ειδικών μέσων και υλικοτεχνικού εξοπλισμού ο οποίος είναι απαραίτητος για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού.

Η παραβίαση δικαιωμάτων τρίτων προσώπων

Στην παράγραφο 4 του αρ. 254 Κ.Π.Δ. ο νομοθέτης προβλέπει για πρώτη φορά επισήμως τη δυνατότητα να επιβληθεί η ανακριτική πράξη της άρσης απορρήτου, της καταγραφής δραστηριότητας εκτός κατοικίας ή του συνδυασμού προσωπικών δεδομένων και κατά τρίτου ατόμου το οποίο δεν συμμετέχει στο υπό έρευνα έγκλημα. Στην περίπτωση αυτή ο σκοπός περιορίζεται αποκλειστικά και μόνο στην αποκάλυψη στοιχείων για τον κατηγορούμενο σχετικά με την ταυτότητά του, την διαμονή ή κατοικία του, με την προϋπόθεση ότι αυτά δεν μπορούν να εξακριβωθούν με συμβατικές ανακριτικές μεθόδους. Το συλλεχθέν υλικό καταστρέφεται μετά από την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού εκτός εάν διαπιστώνεται η τέλεση κακουργήματος κατά της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας, της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας, του πολιτεύματος ή της ακεραιότητας της χώρας, οπότε επιτρέπεται η αξιοποίησή του σε δίκη για τα εν λόγω εγκλήματα.

Η επέκταση αυτή της δυνατότητας επιβολής των προαναφερόμενων επαχθών ανακριτικών πράξεων και σε τρίτα αμέτοχα στο έγκλημα πρόσωπα προσβάλλει την θεμελιώδη αρχή του τεκμηρίου αθωότητας (Δαλακούρας, 2001, σελ. 1022). Ωστόσο, η κάμψη της αρχής αυτής θεωρείται αναπόφευκτη κατά την εφαρμογή των ειδικών ανακριτικών πράξεων (Δαλακούρας, 2001, σελ. 1022) και γι' αυτό το λόγο πραγματοποιείται με την αυστηρή προϋπόθεση της δεσμευτικής αξιοποίησης των δεδομένων για την ανακάλυψη στοιχείων σχετικών με τον κατηγορούμενο και με την δικλείδα ασφαλείας της μετέπειτα καταστροφής.

Στην αιτιολογική έκθεση του Ν. 4620/2019 αναφέρεται ως δικαιολογητικός λόγος της εφαρμογής του παραπάνω μέτρου η ανάγκη να υπαχθεί η διαδικασία αυτή στις προβλεπόμενες νόμιμες διαδικασίες, με τους περιορισμούς και τις προϋποθέσεις που αυτές θέτουν. Χαρακτηριστικά αναφέρεται στην ανωτέρω έκθεση ότι: «Δεν είναι

πρωτοφανής η διαπίστωση, άλλωστε, ότι το μεγαλύτερο διακύβευμα σε σχέση με τις ειδικές ανακριτικές πράξεις εντοπίζεται στην αδυναμία ελεγχσιμότητας της λεγόμενης «μυστικής γνώσης», με συνέπεια η θεσπισμένη επέμβαση σε συγκεκριμένες περιπτώσεις να εμφανίζεται μεν ως αναγκαίο και ελεγχόμενο κακό, συνάμα όμως και ως προτιμητέα λύση που αποτρέπει την ανεξέλεγκτη συλλογή και διαχείριση παράνομου αποδεικτικού υλικού.» (Αιτιολογική έκθεση Ν. 4620/2019, σελ. 79). Η φράση αυτή με την οποία ο νομοθέτης αιτιολογεί την δυνατότητα επιβολής ειδικών ανακριτικών πράξεων σε βάρος τρίτου αποτελεί έμμεση παραδοχή της αδυναμίας άσκησης αποτελεσματικού ελέγχου από τη δικαστική εξουσία στις διωκτικές-προανακριτικές αρχές (Παπαχαλαράμπους, 2003, σελ. 1059). Συνεπώς, επειδή η επέμβαση στα ατομικά δικαιώματα τρίτων είναι ουσιαστικά αναπόφευκτη, η διαδικασία αυτή εντάχθηκε στη νομοθεσία ως «αναγκαίο κακό» και με σκοπό την εξασφάλιση, κατά το δυνατό, της ελεγχσιμότητάς του.

Τυχαία ευρήματα

Ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα που ανακύπτουν κατά την εφαρμογή των ειδικών ανακριτικών πράξεων σχετίζεται με τα λεγόμενα «τυχαία ευρήματα» αυτών. Πρόκειται για αποδεικτικό υλικό που αποκαλύπτεται κατά τη διάρκεια ειδικών ανακριτικών πράξεων, χωρίς ωστόσο να αποτελεί αντικείμενο της αρχικής παραγγελίας έρευνας και δημιουργούν υπόνοιες τέλεσης άλλων εγκλημάτων (Παπαχαλαράμπους, 2003, σελ. 1060). Για παράδειγμα, κατά την παρακολούθηση των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων ενός υπόπτου για υπόθεση ναρκωτικών, οι ανακριτικές αρχές μπορεί να εντοπίσουν ενδείξεις για τέλεση και άλλου αδικήματος. Είναι σαφές ότι ο μεγάλος όγκος πληροφοριών συλλέγονται κατά την εφαρμογή ειδικών ανακριτικών πράξεων, ιδίως της άρσης απορρήτου επικοινωνιών, δύναται να οδηγήσει στην ανακάλυψη νέου εγκλήματος κατά την υφιστάμενη έρευνα. Το ζήτημα αυτό ρυθμίζεται στην παρ. 5 αρ. 254 Κ.Π.Δ. και στην παρ. παρ. 2 αρ. 255 Κ.Π.Δ. για τα σοβαρά εγκλήματα και εγκλήματα διαφθοράς αντίστοιχα.

Σύμφωνα με την παρ. 5 του αρ. 254 Κ.Π.Δ. «Κάθε στοιχείο ή γνώση που αποκτάται κατά τη διενέργεια των αναφερόμενων στην παράγραφο 1 ανακριτικών πράξεων αξιοποιείται στο πλαίσιο της αυτής ποινικής δίκης, υπό τον όρο ότι αφορά πράξη για την οποία επιτρέπεται η διενέργεια ειδικών ανακριτικών πράξεων. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται το στοιχείο αυτό ή η αποκτηθείσα γνώση να χρησιμοποιηθούν και σε άλλη

ποινική δίκη για τη βεβαίωση εγκλήματος της παραγράφου 1, τη σύλληψη δραστών και την εξάρθρωση άλλης εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης, εφόσον το δικαστικό συμβούλιο αποφανθεί ειδικώς περί αυτού. Κάθε άλλο στοιχείο ή γνώση που αποκτήθηκε κατά τη διενέργεια των αναφερόμενων στην παρ. 1 ανακριτικών πράξεων απαγορεύεται, για λόγους δικαιοσύνης της διαδικασίας, να χρησιμοποιηθεί και να ληφθεί υπόψη ως άμεση ή έμμεση απόδειξη στην ίδια ή σε άλλη ποινική, πολιτική, διοικητική και πειθαρχική δίκη και διοικητική διαδικασία. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται τα στοιχεία αυτά ή οι αποκτηθείσες γνώσεις να χρησιμοποιηθούν για τη βεβαίωση εγκλήματος, τη σύλληψη δραστών και την εξάρθρωση άλλης εγκληματικής οργάνωσης, εφόσον το δικαστικό συμβούλιο αποφανθεί ειδικώς περί αυτού.». Αντίστοιχη πρόβλεψη περιλαμβάνεται στην παρ. 2 του αρ. 7 Ν. 5002/2022 όπου αναφέρεται ομοίως ότι τα ευρήματα από την άρση απορρήτου των επικοινωνιών αξιοποιούνται ελεύθερα στην ίδια ποινική δίκη για εγκλήματα που προβλέπεται η άρση απορρήτου και περιλαμβάνει την εξαίρεση αξιοποίησής τους και σε άλλη δίκη κατόπιν έκδοσης σχετικού βουλεύματος. Συμπερασματικά, το υλικό που συγκεντρώθηκε από την υλοποίηση της ειδικής ανακριτικής πράξης μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε βάρος του αρχικώς ερευνώμενου ατόμου ή και τρίτων, εφόσον τα ανακλύπτοντα εγκλήματα περιλαμβάνονται στις περιπτώσεις της παρ. 1 αρ. 254 Κ.Π.Δ. Αντίστοιχα, σε περίπτωση που το υλικό οδηγεί στην αθώωση του υπόπτου υποστηρίζεται ότι δύναται να χρησιμοποιηθεί για την υπεράσπισή του ακόμη και αν δεν πληρούνται οι προαναφερόμενες προϋποθέσεις (Δαλακούρας, 2024, σελ. 6). Η πρόβλεψη υπέρ του κατηγορουμένου περιλαμβάνεται μόνο στο Ν. 5002/2022 και όχι στο αρ. 254 Κ.Π.Δ. αλλά επεκτείνεται και στη διάταξη του Κ.Π.Δ. ως αποτέλεσμα της στάθμισης της υπεράσπισης της αθωότητας του κατηγορουμένου και της προσβολής του δικαιώματος του απορρήτου της επικοινωνίας (Διονυσοπούλου, 2022, σελ. 94).

Ως προς τα εγκλήματα διαφθοράς, η παρ. 2 του αρ. 255 Κ.Π.Δ. δεν αφήνει περιθώρια αξιοποίησης του συλλεχθέντος υλικού με τη ρητή αναφορά πως όλα τα στοιχεία που προέκυψαν από τις ανακριτικές πράξεις χρησιμοποιούνται αποκλειστικά και μόνο για τους λόγους που όρισε το δικαστικό συμβούλιο. Έτσι, λοιπόν, οι ειδικές ανακριτικές πράξεις για τα εγκλήματα διαφθοράς περιορίζονται αποκλειστικά και μόνον στην διακρίβωση των εγκλημάτων αυτών, χωρίς καμία δυνατότητα να χρησιμοποιηθούν σε διαφορετική δίκη από αυτήν για την οποία διατάχθηκαν. Παρατηρείται επομένως μια μεγάλη διαφορά στην δικονομική αντιμετώπιση των τυχαίων ευρημάτων μεταξύ της

«στεγανής» διαδικασίας για τα εγκλήματα διαφθοράς και της ευρύτατης δυνατότητας αξιοποίησης του υλικού στις περιπτώσεις σοβαρών εγκλημάτων. Ωστόσο, σύμφωνα με τη Διονυσοπούλου (2022, σελ. 94), μπορούν να αξιοποιηθούν τυχαία ευρήματα από άρση απορρήτου των επικοινωνιών για εγκλήματα διαφθοράς λόγω της ειδικής περί αυτού πρόβλεψης του ισχύοντος ειδικού νόμου καθώς και για την υπεράσπιση του κατηγορουμένου.

1.4.2 Προϋποθέσεις εφαρμογής

Ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας θέτει τρεις προϋποθέσεις για την διεξαγωγή των ειδικών ανακριτικών πράξεων. Αυτές είναι α) η ύπαρξη σοβαρών ενδείξεων ότι έχει τελεστεί αξιόποινη πράξη από τις αναφερόμενες στην παρ. 1 του αρ. 254 Κ.Π.Δ., β) η εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης ή η εξιχνίαση των τρομοκρατικών πράξεων των άρθρων 187Α ΠΚ ή των λοιπών πράξεων που αναφέρονται στην παρ. 1 του αρ. 254 Κ.Π.Δ., είναι διαφορετικά αδύνατη ή ιδιαιτέρως δυσχερής και γ) η έκδοση ειδικά αιτιολογημένου βουλεύματος από το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο μετά από πρόταση του εισαγγελέα. Οι προϋποθέσεις αυτές πρέπει να πληρούνται σωρευτικά προκειμένου να είναι δυνατή η εφαρμογή των προβλεπόμενων ειδικών ανακριτικών πράξεων.

Η απαίτηση ύπαρξης σοβαρών ενδείξεων αποτελεί μία από τις εγγυήσεις οι οποίες εξασφαλίζουν την ορθή εφαρμογή των ειδικών ανακριτικών πράξεων. Οι ενδείξεις ορίζονται στο αρ. 179 Κ.Π.Δ. ως τα πραγματικά περιστατικά, από τα οποία συνάγεται κατά λογική ακολουθία η ύπαρξη ή ανυπαρξία κάποιου άλλου γεγονότος. Αν και ο ορισμός των σοβαρών ενδείξεων είναι δυσχερής, αυτές αφορούν «αναβαθμισμένες» ενδείξεις, υπό την έννοια του αρ. 179 Κ.Π.Δ., οι οποίες βασίζονται σε αυξημένης σημασίας βάσιμα πραγματικά περιστατικά και οδηγούν κατά λογική ακολουθία στην πιθανολόγηση της ενοχής του υπό έρευνα προσώπου (Δαλακούρας, 2007, σελ. 197). Με την προϋπόθεση των σοβαρών ενδείξεων καθίστανται ανίσχυρες οι αναφορές για βάσιμη καταγγελία, ισχυρές υπόνοιες, βάσιμες υπόνοιες ή συγκεκριμένες περιστάσεις που γίνονταν σε ειδικούς ποινικούς νόμους σχετικά με ειδικές ανακριτικές πράξεις (Δαλακούρας, 2007, σελ. 197).

Η προϋπόθεση της αναγκαιότητας των ειδικών ανακριτικών πράξεων για την εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης ή η εξιχνίαση των τρομοκρατικών πράξεων των άρθρων 187Α ΠΚ ή των λοιπών πράξεων που αναφέρονται στην παρ. 1 του αρ. 254 Κ.Π.Δ., είναι το επόμενο βήμα στον περιορισμό και εξορθολογισμό της χρήσης τους κατά

την ποινική έρευνα. Σύμφωνα με αυτό, οι ειδικές ανακριτικές πράξεις εφαρμόζονται μόνο όταν είναι απολύτως αναγκαίες, υπό την έννοια ότι είτε το μοναδικό πρόσφορο ή το λιγότερο επαχθές μέσο για την εξάρθρωση μιας εγκληματικής ομάδας (Δαλακούρας, 2001). Είναι εμφανές ότι η φράση του Κ.Π.Δ. «διαφορετικά αδύνατη ή ιδιαιτέρως δυσχερής» η οποία δεν συνοδεύεται από περαιτέρω επεξήγηση, παρέχει αναπόφευκτα μια αοριστία στην εν λόγω προϋπόθεση εφαρμογής των ειδικών ανακριτικών πράξεων και δύναται να οδηγήσει σε διαφοροποιημένη εφαρμογή του νόμου από τη δικαστική εξουσία (Αρναουτίδης, 2024, σελ. 170). Ωστόσο, είναι αναγκαίο η αντικειμενική δυσκολία ανακάλυψης του Ο.Ε. καθώς επίσης και η αποδεδειγμένη αποδοτικότητα τους να μην αποτελούν την αιτιολογία εφαρμογής τους (Δαλακούρας, 2001)

Η εφαρμογή των προηγούμενων κριτηρίων σύννομης εφαρμογής των πράξεων του αρ. 254 Κ.Π.Δ. καταλήγει στην τελευταία προϋπόθεση στην παρ. 3, της έκδοσης ειδικά αιτιολογημένου βουλεύματος από το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο μετά από πρόταση του εισαγγελέα. Το βούλευμα απαιτείται να περιλαμβάνει: α) την αξιόποινη πράξη που ερευνάται, β) τις σοβαρές ενδείξεις ενοχής που προκύπτουν σε βάρος του προσώπου κατά του οποίου διενεργείται η ανακριτική πράξη, γ) τον σκοπό που αυτή έχει, δ) την αδυναμία ή ιδιαίτερη δυσχέρεια διακρίβωσης του εγκλήματος με άλλο τρόπο, και ε) την χρονική διάρκεια την οποία απαιτείται να έχει η ανακριτική πράξη. Η αναφορά στο παραπάνω άρθρο σχετικά με την πρόταση του εισαγγελέα προς το δικαστικό συμβούλιο αποτελεί πλεονασμός καθώς η διαδικασία αυτή προβλέπεται ήδη από το γενικότερο άρθρο 138 Κ.Π.Δ. σύμφωνα με το οποίο όλα τα βουλεύματα του δικαστικού συμβουλίου και οι διατάξεις του ανακριτή εκδίδονται ύστερα από έγγραφη πρόταση του εισαγγελέα. Ο νομοθέτης μέσω του δικαστικού βουλεύματος επιχειρεί να προσδώσει κύρος στην προαναφερόμενη διαδικασία και να καταστήσει το δικαστικό συμβούλιο προστάτη των ατομικών δικαιωμάτων που θίγονται από τις ειδικές ανακριτικές πράξεις. Επιπλέον, σε περίπτωση που δεν εκδοθεί βούλευμα εντός προθεσμίας πέντε ημερών από την εισαγγελική πρόταση, τα δεδομένα της ανακριτικής πράξης τα οποία συλλέχθηκαν σε εκτέλεση της διάταξης εισαγγελέα ή ανακριτή, δεν μπορούν να αξιοποιηθούν στην ποινική διαδικασία με ποινή ακυρότητας.

2. Το νομοθετικό πλαίσιο των ειδικών ανακριτικών πράξεων

2.1 Ειδικές ανακριτικές πράξεις επί εγκλημάτων Ο.Ε.

2.1.1 Συγκαλυμμένη έρευνα του αρ. 254 Κ.Π.Δ.

Η ανακριτική πράξη της συγκαλυμμένης έρευνας αφορά την μυστική δράση ενός ανακριτικού υπαλλήλου ή ακόμη και ιδιώτη ο οποίος καθοδηγείται στις ενέργειές του από αρμόδιο ανακριτικό υπάλληλο, ο οποίος συμμετάσχει στην τέλεση κάποιου από τα αδικήματα που προβλέπονται στην παρ. 1 του αρ. 254 Κ.Π.Δ. με στόχο την διακρίβωση του αδικήματος αυτού. Η διενέργεια της συγκαλυμμένης έρευνας πραγματοποιείται κάτω από την εποπτεία του εισαγγελέα πλημμελειοδικών. Βασική προϋπόθεση κατά την εφαρμογή της συγκεκριμένης ανακριτικής πράξης είναι η διευκόλυνση εγκλήματος την τέλεση του οποίου ο ερευνώμενος έχει αποφασίσει σε προγενέστερο χρόνο ότι θα τελέσει, ανεξάρτητα από την συνδρομή του συγκαλυμμένα δρώντος. Επιπλέον, για να είναι αποδεκτά τα στοιχεία που έχουν συγκεντρωθεί στη διάρκεια της ανακριτικής αυτής πράξης, απαιτείται αυτά να καταγράφονται αναλυτικά σε έκθεση κατά τα άρθρα 148 έως 153 του Κ.Π.Δ. Η μη καταγραφή στοιχείων στην συνταχθείσα έκθεση έχει ως αποτέλεσμα τα στοιχεία αυτά να μην είναι αξιοποιήσιμα κατά την ποινική διαδικασία.

Η συγκαλυμμένη έρευνα θεσπίστηκε πρώτη φορά για τις έρευνες οργανωμένου εγκλήματος και σοβαρών εγκλημάτων με το νέο Ποινικό Κώδικα του Ν. 4619/2019. Η πρώτη νομοθετική πρόβλεψη της συγκαλυμμένης έρευνας στην ελληνική νομοθεσία έγινε με το Άρθρο πρώτο παρ. ΙΕ.16 του Ν. 4254/2014 με το οποίο εισηχθη το άρθρο 253B στον παλαιό Κ.Π.Δ. που αφορούσε ανακριτικές πράξεις μόνο επί εγκλημάτων διαφθοράς. Με τη διάταξη αυτή έγινε διαχωρισμός της πράξης της συγκαλυμμένης έρευνας από την προϋπάρχουσα πράξη της ανακριτικής διείσδυσης, ενώ επίσης διευκρινίστηκε ότι ενώ η ανακριτική διείσδυση στοχεύει στην αποκάλυψη της δομής μιας οργάνωσης, η συγκαλυμμένη έρευνα στοχεύει στην διακρίβωση τέλεσης μία μεμονωμένης εγκληματικής πράξης (Αιτιολογική έκθεση Ν. 4254/2014).

2.1.2 Ανακριτική διείσδυση

Η ανακριτική διείσδυση αποτελεί την παλαιότερη ειδική ανακριτική πράξη καθώς προβλέφθηκε πρώτη φορά με το αρ. 25B του Ν. 1729/1987 για υποθέσεις ναρκωτικών. Μαζί με την συγκαλυμμένη έρευνα αποτελούν τις λεγόμενες «μυστικές έρευνες» (undercover operations) και έχουν εξέχουσα θέση μεταξύ των λοιπών ανακριτικών πράξεων (Αρναουτίδης. 2024, σελ. 148). Η πράξη αυτή ενεργείται από ανακριτικό υπάλληλο με συγκαλυμμένα στοιχεία ταυτότητας ή από ιδιώτη ο οποίος συμμετέχει σε εγκληματική ή τρομοκρατική οργάνωση με διεκπεραιωτικό ρόλο με στόχο την ανακάλυψη της δομής της και των μελών της, καθώς επίσης και την εξακρίβωση τέλεσης των εγκλημάτων της παρ. 1 του αρ. 254 ΚΠΔ τα οποία είχαν ήδη προαποφασιστεί να τελεστούν από την οργάνωση. Οι ενέργειες του δρώντος καταγράφονται σε αναλυτική ανακριτική έκθεση όπως προβλέπεται και για την συγκαλυμμένη έρευνα με αντίστοιχη αδυναμία αξιοποίησης των μη καταγεγραμμένων γεγονότων. Η ειλημμένη απόφαση περί τέλεσης των υπό έρευνα πράξεων από τα μέλη της οργάνωσης είναι και εδώ βασική προϋπόθεση για την σύννομη και αποδεκτή δράση του ανακριτικού υπαλλήλου. Η υπέρβαση της παθητικής συμμετοχής του συγκεκριμένα δρώντος και η προτροπή με οποιονδήποτε τρόπο του καθ' ου η έρευνα για την τέλεση του υπό έρευνα αδικήματος οδηγεί στην λεγόμενη αστυνομική παγίδευση όπου ο συγκεκριμένα δρών καθίσταται προβοκάτορας ηθικός αυτουργός (agent provocateur).

Το ΕΔΔΑ έχει ασχοληθεί εκτενώς με την αστυνομική παγίδευση, η οποία δύναται να λάβει χώρα είτε στην ανακριτική διείσδυση είτε στην συγκαλυμμένη έρευνα και έχει ορίσει νομολογιακά τις προϋποθέσεις της επιτρεπτής μυστικής δράσης των αστυνομικών υπαλλήλων. Ειδικότερα, εξετάζεται αν η Αστυνομική επιχείρηση ήταν διατεταγμένη και εποπτευόταν από δικαστικό λειτουργό ή μόνο από την Αστυνομία και αν ο συλληφθείς είχε την προδιάθεση να τελέσει την αξιόποινη πράξη (Δημάκης, 2008, σελ. 599). Ο προσδιορισμός της έννοιας της προδιάθεσης αφορά τα στοιχεία που φανερώνουν ότι η αξιόποινη πράξη που διαπιστώθηκε από τον μυστικό αστυνομικό θα τελούνταν ανεξάρτητα από την μυστική δράση. Τα στοιχεία που ερευνά το ΕΔΔΑ είναι αν οι αρχές υποπτεύονταν δικαιολογημένα τον συλληφθέντα ή χωρίς λόγο, η ύπαρξη λευκού ποινικού μητρώου, αν υφίστατο ήδη δικαστική έρευνα εναντίον του, αν η τέλεση της πράξης πραγματοποιήθηκε κατόπιν πρωτοβουλίας του υπόπτου ή των αστυνομικών όργανων, αν

είχε οικονομικό όφελος ή όχι και, τέλος, σε υποθέσεις ναρκωτικών, αν βρέθηκαν ναρκωτικά επιπλέον από αυτά της μυστικής δράσης (Δημάκης, 2008, σελ. 599).

2.1.3 Ελεγχόμενες μεταφορές

Οι ελεγχόμενες μεταφορές του αρ. 254 παρ. 1 εδ. γ του Κ.Π.Δ. διέπονται από το άρθρο 38 του ν. 2145/1993. Σύμφωνα με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, ελεγχόμενη μεταφορά είναι η ειδική ανακριτική πράξη στην οποία παρακολουθείται η μεταφορά παράνομων αντικειμένων, κατά τη διαδρομή τους εντός της χώρας μέχρι της έξοδο από αυτή ή μέχρι τον τελικό τους προορισμό, με ελάχιστη ή καθόλου παρέμβαση των διωκτικών αρχών (Δαλακούρας, 2001). Η πράξη αυτή αξιοποιείται συνήθως για την αντιμετώπιση της διακίνησης ναρκωτικών και άλλων παράνομων αντικειμένων ή ουσιών (Council of Europe, 2013, σελ. 77). Η προαναφερθείσα διαδικασία θεσπίστηκε με το Ν. 1990/1991 (ΦΕΚ 193/Α/16-12-1991) για την ελεγχόμενη παράδοση ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών. Με το Ν. 2928/2001 η ανακριτική πράξη των ελεγχόμενων μεταφορών προβλέπεται σε όλες τις πράξεις που τελούνται στα πλαίσια εγκληματικής οργάνωσης ενώ με το νέο Κ.Π.Δ. επεκτάθηκε επιπλέον σε μια σειρά σοβαρών εγκλημάτων, όπως αυτά αναφέρονται στο αρ. 254. Στην Ελλάδα, ειδικά για τις ελεγχόμενες μεταφορές ναρκωτικών, αρμόδιο όργανο είναι σύμφωνα με το αρ. 15 του Ν. 2331/95 το Συντονιστικό Όργανο Δίωξης Ναρκωτικών (Σ.Ο.Δ.Ν.) του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη έχει τον έλεγχο και την ευθύνη των πραγματοποιούμενων ελεγχόμενων μεταφορών ναρκωτικών καθ' όλη τη διάρκειά τους, από την είσοδο μέχρι και την έξοδο τους από τη χώρα.

Ο χαρακτηρισμός των ελεγχόμενων μεταφορών ως ειδική ανακριτική πράξη έγκειται στο γεγονός ότι οι μεταφορές παράνομων αντικειμένων πραγματοποιούνται σε γνώση των αρμοδίων διωκτικών αρχών και κάτω από την επίβλεψη τους, χωρίς να πραγματοποιείται επέμβαση σε ενδιάμεσο στάδιο, με σκοπό τη σύλληψη του μεγαλύτερου αριθμού εμπλεκόμενων ατόμων. Ως διαδικασία, αν και αναφέρεται ως διακριτή ανακριτική πράξη, συνήθως συμπεριλαμβάνει και τη διενέργεια επιμέρους πράξεων (Council of Europe, 2013, σελ. 77). Με δεδομένο το ως άνω συμπέρασμα, η πρόβλεψη του αρ. 254 παρ. 1 εδ. γ, χαρακτηρίζεται ως ασαφής ως προς τις επιμέρους ενέργειες που

απαιτούνται για την ορθή εφαρμογή του μέτρου καθώς δεν καθορίζεται το πλαίσιο εφαρμογής του (Δαλακούρας, 2001).

Η διαδικασία των ελεγχόμενων μεταφορών προφανώς και δεν ακολουθεί την αρχή της νομιμότητας. Στην ανακριτική αυτή πράξη, η αρχή νομιμότητας δεν εξυπηρετεί τα συμφέροντα της διαδικασίας και γι' αυτό το λόγο τίθεται προσωρινά εκτός με την αρχή της σκοπιμότητας να επικρατεί και να στοχεύει στην πληρέστερη εξιχνίαση του ερευνώμενου εγκλήματος (Παπαχαλαράμπους, 1998, σελ. 689). Για το λόγο αυτό, απαιτείται η αναλυτικότερη θέσπιση συγκεκριμένων προϋποθέσεων επιβολής του μέτρου των ελεγχόμενων μεταφορών προκειμένου να αρθεί η αοριστία της διάταξης του Κ.Π.Δ. και κυρίως να αιτιολογηθεί επαρκώς η προσβολή θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων από την παράκαμψη της βασικής αρχής της νομιμότητας και την εφαρμογή της αρχής της σκοπιμότητας.

2.1.4 Καταγραφή της δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων εκτός κατοικίας με συσκευές ήχου ή εικόνας ή με άλλα ειδικά τεχνικά μέσα

Η ανακριτική πράξη της καταγραφής της δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων εκτός κατοικίας με συσκευές ήχου ή εικόνας ή με άλλα ειδικά τεχνικά μέσα είναι μία ακόμα σημαντική ειδική ανακριτική πράξη για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος. Η μέθοδος αυτή προβλέφθηκε αρχικά στη νομοθεσία σχετικά με τη λειτουργία της Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας και ειδικότερα στο αρ. 6 παρ. 4 του Ν. 2713/1999 καθώς επίσης και στο αρ. 52 παρ. 4 του Ν. 2935/2001 «Προσωπικό Λιμενικού Σώματος και άλλες διατάξεις.» τα οποία περιλαμβάνουν ανακριτικές πράξεις σχετικά με εγκλήματα διαφθοράς αστυνομικών και λιμενικών υπαλλήλων αντίστοιχα. Με αυτήν πραγματοποιείται η καταγραφή της εκτός κατοικίας συμπεριφοράς του ερευνώμενου για την οποία δεν λαμβάνει γνώση και η εγγραφή του βιντεοληπτικού υλικού σε συσκευή αποθήκευσης με σκοπό την αξιοποίησή του κατά την ποινική διαδικασία (Αρναουτίδης, 2024, σελ. 189). Σημαντική προϋπόθεση για την νομιμότητα της πράξης και την δυνατότητα ποινικής της αξιοποίησης είναι η «εκτός κατοικίας» καταγραφή, υπό την έννοια της κατοικίας του αρ. 9 του Συντάγματος. Η κατοικία μπορεί να είναι οποιοσδήποτε χώρος ο οποίος δεν είναι προσβάσιμος σε τρίτους ανεξαρτήτως αν είναι μία ή περισσότερες, σταθερή, κινητή ή πρόχειρη κατασκευή

(Αρναουτίδης, 2024, σελ. 189). Ενδεικτικά αναφέρεται ότι οι δραστηριότητες που μπορούν να καταγραφούν είναι η κίνηση του υπό έρευνα ατόμου, οι κοινωνικές συναντήσεις του και οι δημόσιες και ιδιωτικές του συνομιλίες (Αρναουτίδης, 2024, σελ. 190). Η αποδοτικότητα του συγκεκριμένου μέτρου είναι εμφανής στα πλαίσια έρευνας για την ανακάλυψη μιας εγκληματικής οργάνωσης δεδομένου ότι η βιντεοληπτική αποτύπωση κοινωνικών συναναστροφών και φυσικής δραστηριότητας μελών της δύναται να αποτελέσει αδιάσειστο στοιχείο στην ποινική αποτύπωση δομών και σχέσεων.

2.1.5 Άρση απορρήτου του περιεχομένου των επικοινωνιών ή των δεδομένων θέσης και κίνησης αυτών

Η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών είναι ίσως η πιο γνωστή ειδική ανακριτική πράξη που εφαρμόζεται. Λόγω της συχνής εφαρμογής της και του μυστικιστικού χαρακτήρα της, η διαδικασία αυτή είναι ευρέως αναγνωρίσιμη ακόμη και από τον απλό πολίτη. Η χρησιμότητά της είναι προφανής καθώς διεισδύει στις ιδιωτικές συνομιλίες, κατά την παρακολούθηση των οποίων μπορεί να συγκεντρωθεί σημαντικό προανακριτικό υλικό με μεγάλο όφελος κατά την έρευνα σοβαρών εγκλημάτων. Για το λόγο αυτό η διαδικασία αυτή αξιοποιείται με αυξανόμενο ρυθμό από τις διωκτικές αρχές (Παύλου, 2015, σελ. 60).

Η διαδικασία της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών που αναφέρεται στο αρ. 254 παρ. 1 περίπτωση δ του Κ.Π.Δ. προβλέπεται και διενεργείται σύμφωνα με τον Ν. 5002/2022 (ΦΕΚ Α 228/9.12.2022) ο οποίος αντικατέστησε τον προϊσχύοντα Ν. 2225/1994. Ο ισχύων νόμος αποτελεί εκτελεστικός νόμος του αρ. 19 του Συντάγματος, όπου σύμφωνα με την παρ. 1 εδ. β' «Νόμος ορίζει τις εγγυήσεις υπό τις οποίες η δικαστική αρχή δεν δεσμεύεται από το απόρρητο για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων». Με το Ν. 5002/2022 προβλέπεται άρση απορρήτου των επικοινωνιών για λόγους εθνικής ασφάλειας και για τη διακρίβωση εγκλημάτων. Στην παρούσα εργασία θα αναλυθεί η περίπτωση του αρ. 6 που περιλαμβάνει τη διακρίβωση εγκλημάτων καθώς το οργανωμένο έγκλημα και η διαφθορά περιλαμβάνονται στα προβλεπόμενα σοβαρά εγκλήματα. Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί, πως με τον Ν. 4489/2017 προβλέπεται στο αρ. 32 η έκδοση Ευρωπαϊκής εντολής έρευνας για άρση απορρήτου σε έτερο κράτος-μέλος της Ε.Ε.

Ουσιαστικά ο Ν. 5002/2022 συμπληρώνει τις διατάξεις του αρ. 254 Κ.Π.Δ. καθώς γίνεται παραπομπή στην ειδική ποινική νομοθεσία. Περιλαμβάνει έναν ευρύ κατάλογο σοβαρών εγκλημάτων για τα οποία δύναται να διενεργηθεί άρση απορρήτου των επικοινωνιών. Τα εγκλήματα αυτά στην πλειοψηφία τους είναι σοβαρά κακουργήματα, ενώ με την νέα νομοθεσία προστέθηκαν και αρκετά πλημμελήματα. Η διεύρυνση του προαναφερόμενου καταλόγου εγκλημάτων φαίνεται να μην είναι συμβατή με την έννοια των «ιδιαιτέρως σοβαρών εγκλημάτων» για τα οποία το αρ. 19 του Συντάγματος προβλέπει τη μη δέσμευση από το απόρρητο (Καρράς, 2022), γεγονός που θέτει σε δοκιμασία τον «ειδικό» χαρακτήρα της άρσης απορρήτου των επικοινωνιών. Η συμπερίληψη πολυάριθμων πλημμελημάτων έχει δεχθεί κριτική από τη θεωρία (Αρναουτίδης, 2024, σελ. 180). Παρόλα αυτά, με μια σύντομη επισκόπηση των συγκεκριμένων πλημμελημάτων διαπιστώνεται ότι στη συντριπτική πλειοψηφία τους αποτελούν βαριά πλημμελήματα που αφορούν σεξουαλικές παραβάσεις, προσβολές της ανηλικότητας, εμπορία ανθρώπων, κατασκοπεία κατά του κράτους, πλημμεληματικές παραβάσεις σχετικά με τις εγκληματικές και τρομοκρατικές οργανώσεις και εγκλήματα τελούμενα δια υπολογιστικών συστημάτων. Η αντικειμενική σοβαρότητα και η τεχνική δυσκολία αντιμετώπισης των προβλεπόμενων πλημμελημάτων αποτελεί αιτιολογική βάση για την εφαρμογή της ειδικής ανακριτικής πράξης της άρσης απορρήτου.

Οι, τεχνικής φύσεως, αναλυτικές διαδικασίες περιγράφονται στο Π.Δ. 47/2005 (ΦΕΚ Α' 64/10-3-2005) το οποίο εκδόθηκε σε εκτέλεση του αρ. 9 του Ν. 3115/2003.

Η διαδικασία άρσης απορρήτου σύμφωνα με το Π.Δ. 47/2005 περιλαμβάνει την καταγραφή στα αρχεία του παρόχου των στοιχείων της επικοινωνίας, τα οποία μπορούν να είναι ο τηλεφωνικός αριθμός του καλούντος και του καλούμενου, τα στοιχεία ταυτότητας, η διάρκεια συνομιλίας, δεδομένα θέσης της τερματικής συσκευής κλπ. Τα προαναφερόμενα στοιχεία καταγράφονται από τα πληροφοριακά συστήματα των παρόχων τηλεφωνίας και σύμφωνα με το αρ. 6 του Ν. 3917/2011 διατηρούνται για 12 μήνες από την ημερομηνία της επικοινωνίας όπου μετά καταστρέφονται με αυτοματοποιημένη διαδικασία. Επιπλέον, στο ανωτέρω Π.Δ. ορίζεται ότι σε περίπτωση καταγραφής του περιεχομένου της επικοινωνίας (όπως για παράδειγμα τηλεφωνικές κλήσεις, γραπτά μηνύματα κλπ) πραγματοποιείται από την αρμόδια αρχή σε ειδική εγκατάσταση με τη διαδικασία της «επισύνδεσης» η οποία στο άρθρο 1 ορίζεται ως «Η παράλληλη σύνδεση τρίτου σε δίκτυο επικοινωνιών κατά τρόπο ώστε να παρακολουθεί διεξαγόμενη επικοινωνία και να λαμβάνει το περιεχόμενο και τα στοιχεία αυτής σε πραγματικό χρόνο.»

Στην Ελλάδα σύστημα επισυνδέσεων διαθέτουν η Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών, η Διεύθυνση Αντιμετώπισης Ειδικών Εγκλημάτων Βίας της ΕΛ.ΑΣ. και η Διεύθυνση Διαχείρισης και Ανάλυσης Πληροφοριών της ΕΛ.ΑΣ.

Η διαδικασία της άρσης απορρήτου κινείται από την υποβολή σχετικού αιτήματος από την αρμόδια διωκτική υπηρεσία. Στη συνέχεια το αίτημα εισάγεται εντός 48 ωρών μετά από πρόταση του εισαγγελέα στο αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο το οποίο εγκρίνει ή απορρίπτει με ειδικά αιτιολογημένο βούλευμα την άρση απορρήτου. Όπως προβλέπεται στην παρ. 3 του αρ. 254 Κ.Π.Δ. για εξαιρετικά επείγουσες περιστάσεις, την άρση απορρήτου μπορεί να διατάζει ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής με διάταξή τους και εισάγει εντός τριών ημερών το ζήτημα προς κρίση στο αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο. Στην περίπτωση έκδοσης βουλεύματος άρσης απορρήτου, σύμφωνα με το Ν. 5002/2022, είναι αξιοσημείωτο ότι τα στοιχεία που απαιτείται να περιλαμβάνονται στην αιτιολογία διπλασιάζονται αριθμητικά σε σχέση με το εδ. β' του αρ. 254 παρ. 3 Κ.Π.Δ. Έτσι, τα βουλεύματα που εκδίδονται κατ' εφαρμογή του αρ. 6 Ν. 5002/2022 περιλαμβάνουν: α) την αρχή που αιτείται την άρση (αστυνομική υπηρεσία, εισαγγελέα ή ανακριτή), β) την υπό έρευνα αξιόποινη πράξη, γ) τις σοβαρές ενδείξεις ενοχής που προκύπτουν σε βάρος του προσώπου για το οποίο αιτείται η άρση, δ) το αιτιολογικό επιβολής της άρσης απορρήτου, και ιδιαίτερα την αδυναμία ή ιδιαίτερη δυσχέρεια διακρίβωσης του εγκλήματος με άλλο τρόπο, ε) τους σκοπούς της άρσης, στ) τα μέσα ανταπόκρισης ή επικοινωνίας στα οποία θα επιβληθεί η άρση, ζ) τα στοιχεία που ζητείται να καταγραφούν κατά την επιβολή της άρσης, δηλαδή τα εξωτερικά στοιχεία της επικοινωνίας ή και το περιεχόμενο αυτής, η) την εδαφική περιοχή όπου θα εφαρμοστεί εφόσον αυτό απαιτείται καθώς και την απαιτούμενη χρονική διάρκεια της άρσης, θ) την ημερομηνία έκδοσης της διάταξης, και ι) τα στοιχεία ταυτότητας του προσώπου ή των προσώπων για τα οποία ζητείται η άρση απορρήτου.

Ταυτόχρονα με την βασιμότητα του αιτήματος και τα πραγματικά περιστατικά που δικαιολογούν την επιβολή του μέτρου, το δικαστικό συμβούλιο σε αυτή την περίπτωση ελέγχει επιπλέον τη συνδρομή των εξαιρετικά επείγουσών περιστάσεων. Μέχρι και την ισχύ του νέου νομοθετικού πλαισίου, η επείγουσα διαδικασία της έκδοσης διάταξης για άρση απορρήτου με τριήμερη ισχύ, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί με απλή επίκληση εξαιρετικά επείγουσας περίπτωσης, χωρίς να υφίσταται δυνατότητα ελέγχου των περιστάσεων αυτών. Η διαδικασία ελέγχου από το δικαστικό συμβούλιο της συνδρομής εξαιρετικά επείγουσών περιστάσεων που εισήχθη με τον νέο Ν. 4620/2019 και Ν.

5002/2022, έρχεται να διορθώσει μια παθογένεια της διαδικασίας καθώς έτσι αποφεύγεται η κατάχρηση της επείγουσας διαδικασίας για περιπτώσεις που αυτή σύμφωνα με τα πραγματικά περιστατικά δεν απαιτείται για την εξέλιξη της υπόθεσης.

Η αξιοποίηση του καταγεγραμμένου υλικού προβλέπεται στο αρ. 7 Ν. 5002/2022 και καθορίζεται η τύχη του τόσο αναφορικά με το υπό έρευνα αδίκημα, όσο και με τα τυχαία ευρήματα, όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Με διάταξη του εισαγγελέα ή του ανακριτή, το καταγεγραμμένο υλικό δύναται να περιορίζεται σε υλικό το οποίο κρίνεται ότι εισφέρει αποδεικτικά στη διακρίβωση των εγκλημάτων για τα οποία διατάχθηκε η άρση του απορρήτου ή στην αθώωση του κατηγορουμένου για αυτά. Τέλος, το υλικό καταστρέφεται σε περίπτωση έκδοσης αμετάκλητης απόφασης ή αμετάκλητου απαλλακτικού βουλεύματος ή εάν επί προκαταρκτικής εξέτασης δεν ασκήθηκε ποινική δίωξη

Αξια μνείας είναι η κατά αρ. 7 παρ. 3 Ν. 5002/2022 δυνατότητα αξιοποίησης του υλικού άρσης απορρήτου κατόπιν έγκρισης του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου, κατά την επιβολή των διοικητικών κυρώσεων που προβλέπονται στα αρ. 37 του Ν. 4443/2016, αρ. 93α και 94 του Ν. 4099/2012, των στοιχείων (α) και (β) του άρθρου 14 και του άρθρου 15 του Κανονισμού (ΕΕ) 596/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014 για την κατάχρηση της αγοράς και του αρ. 25B του ν. 3959/2011 περί ελεύθερου ανταγωνισμού. Κατά τις ανωτέρω διαδικασίες το καταγεγραμμένο υλικό διαβιβάζεται και επισυνάπτεται στη σχετική δικογραφία κατά τη διαδικασία ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων. Η πρόβλεψη αυτή, ωστόσο, ξεπερνά τις προβλέψεις του συνταγματικού νομοθέτη που προβλέπει στο αρ. 19 Σ. τη μη δέσμευση από το απόρρητο της επικοινωνίας για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων και όχι διοικητικών παραβάσεων (Τσόλιας, 2023, σελ. 251).

2.1.5.1 Η εξαίρεση του αρ. 36 Κ.Π.Δ.

Με τον προαναφερόμενο Ν. 5002/2022 περιγράφεται ενδελεχώς η διαδικασία άρσης απορρήτου για την εξιχνίαση σοβαρών εγκλημάτων ή για θέματα εθνικής ασφάλειας, όπου προβλέπεται η εφαρμογή της ειδικής ανακριτικής πράξης κατόπιν έγκρισης της δικαστικής αρχής, όπως αναλύθηκε παραπάνω. Παρά την ενδελεχή πρόβλεψη στην ειδική νομοθεσία

των περιπτώσεων άρσης απορρήτου των επικοινωνιών και των διαδικασιών που τις διέπουν, ο νομοθέτης έχει εισαγάγει μια εξαίρεση στην προαναφερόμενη διαδικασία μέσω των εξουσιών που διαθέτει στους εισαγγελείς οικονομικού εγκλήματος του αρ. 33 Κ.Π.Δ.

Ο νέος Κ.Π.Δ. κατά την ψήφισή του με το Ν. 4620/2019 εξαιρούσε ρητά το δικηγορικό και το τηλεπικοινωνιακό απόρρητο από τις εξουσίες των θεσμών του Οικονομικού Εισαγγελέα και του Εισαγγελέα Διαφθοράς. Ακολούθως, με το άρθρο 43 του Ν. 4640/2019, λίγους μήνες μετά την ψήφιση του νέου Κ.Π.Δ., οι εξαιρέσεις αυτές τροποποιήθηκαν ως προς το τηλεπικοινωνιακό απόρρητο και η νέα πρόβλεψη αναφέρει ότι «ειδικώς η πρόσβαση σε κάθε πληροφορία ή στοιχείο του τηλεπικοινωνιακού απορρήτου (ν. 2225/1994) επιτρέπεται στις περιπτώσεις κατά τις οποίες αποτυπώνεται και τεκμηριώνεται η αντικειμενική υπόσταση κακουργήματος». Η πρόβλεψη αυτή εντάχθηκε με την ίδια μορφή στο αρ. 36 Κ.Π.Δ. το οποίο περιλαμβάνει τις εξουσίες των εισαγγελέων οικονομικού εγκλήματος μετά από την συγχώνευση Οικονομικού Εισαγγελέα και Εισαγγελέα Διαφθοράς με το Ν. 4745/2020. Συνεπώς, με την ανωτέρω διάταξη κάμπτεται ο γενικός κανόνας ο οποίος απαιτεί άρση τηλεφωνικού απορρήτου κατόπιν έγκρισης από πολυπρόσωπο δικαστικό όργανο και ειδικότερα την έκδοση βουλεύματος του αρμόδιου Δικαστικού Συμβουλίου. Η πρόβλεψη αυτή είναι ιδιαίτερα προβληματική καθώς απομακρύνεται αισθητά από τις αυστηρές προϋποθέσεις άρσης απορρήτου των επικοινωνιών που θέτει η ειδική διάταξη του Ν. 5002/2022, με αποτέλεσμα να εγείρονται ακόμη και θέματα συνταγματικότητάς της (Βούλγαρης, 2020, σελ. 250-251). Η ειδική αυτή διαδικασία άρσης απορρήτου μπορεί να συγκριθεί αναλογικά με την ειδική διαδικασία άρσης απορρήτου για λόγους εθνικής ασφάλειας του αρ. 4 Ν. 5002/2022. Επομένως, η περίπτωση του αρ. 36 Κ.Π.Δ. δίνει υπερεξουσίες στους οικονομικούς εισαγγελείς ακόμη και απέναντι σε περιπτώσεις όπου διακυβεύεται η εθνική ασφάλεια της χώρας στην οποία περίπτωση η άρση απορρήτου περνά από την έγκριση δύο εισαγγελικών λειτουργών.

2.1.5.2 Τα εξωτερικά στοιχεία επικοινωνίας

Η έννοια των εξωτερικών στοιχείων της επικοινωνίας αποτελεί ένα διχαστικό θέμα στην ελληνική νομολογία. Ως εξωτερικά στοιχεία της επικοινωνίας χαρακτηρίζονται, ενδεικτικά, οι αριθμοί του καλούντος και του καλούμενου, τα στοιχεία ταυτότητάς τους, η

διάρκεια συνομιλίας κλπ. Σύμφωνα με το Π.Δ. 47/2005 τα εξωτερικά στοιχεία της επικοινωνίας περιλαμβάνονται στα στοιχεία που προστατεύονται από την έννοια του απορρήτου. Επίσης, το αρ. 4 του Ν. 3471/2006 «Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και τροποποίηση του ν.2472/1997» με τον οποίο ενσωματώνεται στο ελληνικό δίκαιο η Οδηγία 2002/58/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12ης Ιουλίου 2002 σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, εντάσσει στην έννοια του απορρήτου και τα εξωτερικά στοιχεία επικοινωνίας. Τα δεδομένα αυτά υποβάλλονται σε επεξεργασία από τους παρόχους τηλεφωνίας προκειμένου να είναι διαθέσιμα στις αρμόδιες αρχές για το χρονικό διάστημα των δώδεκα μηνών. Υπό την έννοια αυτή, υποστηρίζεται ότι τα εξωτερικά δεδομένα επικοινωνίας ταυτίζονται τεχνολογικά με το περιεχόμενο της επικοινωνίας, και ως εκ τούτου απολαμβάνουν της συνταγματικής προστασίας που προβλέπεται στο άρθρο 19 Σ. (Νούσκαλης, 2012, σελ. 246). Ακόμη και ο πρόσφατος Ν. 5002/2022 αναφέρει στο άρθρο 4 για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών για λόγους εθνικής ασφάλειας και στο άρθρο 6 για τη διακρίβωση εγκλημάτων ως αντικείμενο της άρσης απορρήτου τα εξωτερικά στοιχεία της επικοινωνίας.

Παρόλα αυτά, η νομολογιακή αντιμετώπιση των εξωτερικών στοιχείων της επικοινωνίας θέτει αυτά εκτός της αυξημένης προστασίας της νομοθεσίας της άρσης απορρήτου. Όπως έχει υποστηριχτεί, η νομοθεσία η οποία επεκτείνει το απόρρητο των επικοινωνιών στις επικοινωνίες μέσω διαδικτύου και στα εξωτερικά στοιχεία της επικοινωνίας δεν καλύπτεται από τη διάταξη του άρθρου 19 του Συντάγματος (Κωνσταντινίδης, 2015, σελ. 490). Βασικό επιχείρημα στην άποψη αυτή αποτελούν οι υπ' αριθ. 9/2019, 12/2009 και 9/2011 γνωμοδοτήσεις της Εισαγγελίας του Αρείου Πάγου με τις οποίες επιχειρείται ερμηνεία του αρ. 19 του Συντάγματος. Στις ανωτέρω γνωμοδοτήσεις υποστηρίζεται ότι η συνταγματική προστασία της επικοινωνίας περιλαμβάνει το περιεχόμενο αυτής και όχι τα εξωτερικά στοιχεία της επικοινωνίας. Ως προς τις διατάξεις του Ν. 3471/2006 αναφέρεται ότι επίσης δεν επηρεάζουν τα εξωτερικά στοιχεία καθώς στο εδ. β' παρ. 1 του αρ. 4 αναφέρεται ότι «Η άρση του απορρήτου είναι επιτρεπτή μόνο υπό τις προϋποθέσεις και τις διαδικασίες που προβλέπονται από το άρθρο 19 του Συντάγματος», η ερμηνεία του οποίου περιλαμβάνει την προστασία μόνο του περιεχομένου της επικοινωνίας (Α.Π. 203/2014 παρ. VIII). Σε αυτό το σκεπτικό συγκλίνουν και μεταγενέστερες αποφάσεις όπως η ΑΠ 1801/2016 και ΑΠ 78/2021, που έκριναν ότι στο άρθρο 19 Σ. προστατεύεται το

περιεχόμενο της συνομιλίας και όχι τα εξωτερικά δεδομένα (ονοματεπώνυμο του αποστολέα ή του αποδέκτη, αριθμός συνδέσεως, τόπος, χρόνος, διάρκεια κλήσης, γεωγραφική θέση του κινητού τερματικού χρήστη).

Η διαφορετική θεώρηση και η υπαγωγή των εξωτερικών στοιχείων επικοινωνίας στις αυστηρές προϋποθέσεις άρσης απορρήτου θα οδηγούσε σε αδιέξοδο και σε αδυναμία δίωξης εγκλημάτων τα οποία δεν περιλαμβάνονται στον δεσμευτικό κατάλογο της ισχύουσας νομοθεσίας περί άρσης απορρήτου (Α.Π. 203/2014 παρ. VIII). Κατά συνέπεια, και σύμφωνα με τα προαναφερόμενα, σε περιπτώσεις ποινικής έρευνας για αδικήματα τα οποία δεν περιλαμβάνονται στην νομοθεσία περί άρσης απορρήτου, οι εταιρείες τηλεφωνίας και οι πάροχοι υποχρεούνται να παράσχουν τα εξωτερικά στοιχεία της επικοινωνίας κατόπιν παραγγελίας του αρμόδιου εισαγγελέα ή ανακριτή.

2.1.5.3 Οριακές πρακτικές των διωκτικών αρχών

Η εφαρμογή των ειδικών ανακριτικών πράξεων ενέχει εγγενείς κινδύνους για τα ατομικά δικαιώματα λόγω των χαρακτηριστικών που αναφέρθηκαν παραπάνω. Είναι προφανές ότι η διαδικασία εφαρμογής τους ρυθμίζεται λεπτομερώς από τον νομοθέτη, καθορίζοντας σαφείς δικονομικές προϋποθέσεις και το θεσμικό πλαίσιο εντός του οποίου μπορεί να υλοποιηθεί, περιορίζοντας αισθητά το πεδίο εφαρμογής. Παράλληλα, όμως, αναδεικνύεται η αξία αυτών και δη της άρσης απορρήτου των επικοινωνιών, ως αποτελεσματικού εργαλείου για την προανακριτική δραστηριότητα των αρχών επιβολής του νόμου. Στην ελληνική έννομη τάξη, η χρήση της άρσης απορρήτου από τις αρμόδιες αρχές παρουσιάζει αυξανόμενη συχνότητα (Παύλου, 2015, σελ. 60) αν και η αυξανόμενη αυτή χρήση οφείλεται σε κατάχρηση από την αστυνομία και όχι από τις ανακριτικές αρχές οι οποίες είναι συγκρατημένες (Νάϊντος, 2017, σελ 491-492). Είναι αναμφισβήτητη η διεισδυτικότητά της στον ιδιωτικό βίο των καθ' ου η έρευνα και ως εκ τούτου καθίσταται από τα πλέον αποδοτικά ερευνητικά μέσα. Ωστόσο, η αυξημένη εφαρμογή της συχνά παρατηρείται ακόμα και σε περιπτώσεις που μόλις και μετά βίας δικαιολογούν την άρση ή σε περιστάσεις όπου τα εγκλήματα αναγάζονται σε κακουργήματα. Αυτό δημιουργεί σύγκρουση με τη θεμελιώδη αρχή του εξαιρετικού χαρακτήρα που οφείλουν να έχουν οι ειδικές ανακριτικές πράξεις.

Από την άλλη πλευρά, η αναποτελεσματικότητα του κρατικού μηχανισμού να περιορίσει το έγκλημα έχει οδηγήσει σε αύξηση των κακουργηματικών εγκλημάτων με αποτέλεσμα να ανοίγει το δρόμο στην χρήση ειδικών ανακριτικών πράξεων σε ένα αδικαιολόγητα ευρύτατο φάσμα ποινικών αδικημάτων (Συμεωνίδου-Καστανίδου, 2015). Η Σταμούλη σε έρευνά της (2018, σελ. 287) έδωσε ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα κατά το οποίο ο μεγαλύτερος φορέας κοινωνικού ελέγχου, η αστυνομία, δεν αξιοποιεί τις ειδικές ανακριτικές πράξεις (και ειδικότερα την άρση τηλεφωνικού απορρήτου) πάντοτε σύμφωνα με το σκοπό για τον οποίο αυτές έχουν προβλεφθεί στο νόμο. Σύμφωνα με την έρευνα, η επιχειρησιακή δράση της αστυνομίας επηρεάζεται από τους οργανωσιακούς στόχους της και τις επιδιώξεις της γενικότερα όπως είναι για παράδειγμα είναι η ανάδειξη της αποδοτικότητας της αστυνομίας ή ακόμη και από την προσωπική ατζέντα υψηλών στελεχών που επιδιώκουν την ικανοποίηση ατομικών συμφερόντων. Αυτός ο υπερβάλλον ζήλος της αστυνομίας για σκοπούς αλλότριους από αυτόν της δημόσιας ασφάλειας (Σταμούλη, 2018, σελ. 288) οδηγεί αναπόφευκτα στην υπέρμετρη χρήση του αδικήματος του αρ. 187 Π.Κ. διότι με αυτόν τον τρόπο διευκολύνεται η χρήση των (εξαιρετικά αποδοτικών) ερευνητικών τεχνικών που προσφέρει η άρση απορρήτου (Σταμούλη, 2018, σελ. 289). Η πρακτική αυτή επιδεινώνεται από την, λόγω καθ' ύλην αρμοδιότητας, «αυθεντία» της αστυνομίας σε επιχειρησιακό επίπεδο καθώς είναι πρακτικά απίθανο οι δικαστές που απαρτίζουν ένα δικαστικό συμβούλιο να αμφισβητήσουν την αναγκαιότητα εφαρμογής του αιτούμενου μέτρου (Παπαχαλαράμους, 2003, σελ. 1059). Παράλληλα, ο ελλιπής δικαστικός έλεγχος των προϋποθέσεων εφαρμογής των ειδικών ανακριτικών πράξεων (Σταμούλη, 2018, σελ. 290) επισημοποιεί τις προαναφερόμενες πρακτικές με αποτέλεσμα την καταστρατήγηση θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Συνήθης πρακτική που έχει εδραιωθεί στην αστυνομική έρευνα και αντικατοπτρίζει την στρέβλωση που αναλύθηκε παραπάνω, αποτελεί το αίτημα άρσης απορρήτου με αιτιολογία την λήψη ανωνύμου τηλεφωνήματος που παρείχε σημαντικές πληροφορίες για την υπό έρευνα υπόθεση και το οποίο εγκρίνεται με δικαστικό βούλευμα σύμφωνα με τη νομοθεσία (Λίβος, 2000, σελ. 59). Έτσι, η «επιχειρησιακή αυθεντία» της αστυνομίας, που κατέχει έμπυχο υλικό και τεχνική ικανότητα να συγκεντρώνει πληροφορίες, εργαλείοποιεί την δικαστική εξουσία η οποία καλείται να νομιμοποιήσει τις ανέλεγκτες επιλογές των αστυνομικών υπαλλήλων όταν αυτοί το επιθυμούν (Παπανικολάου, 2013, σελ. 109). Για το ζήτημα των πληροφοριών της αστυνομίας το ΕΔΔΑ έχει αποφανθεί στην υπόθεση Vanyan κατά Ρωσίας ότι δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη η αόριστη αναφορά σε πληροφορίες της

Αστυνομίας για την εμπλοκή του υπό έρευνα ατόμου σε διακίνηση ναρκωτικών ουσιών (Δημάκης, 2008, σελ. 595). Αναλόγως, είναι δύσκολη η άνευ ετέρου συμπερίληψη της «αστυνομικής πληροφορίας» στις περιπτώσεις των σοβαρών ενδείξεων που απαιτεί το αρ. 254 Κ.Π.Δ.

Άλλη μια εξαιρετικά προβληματική αστυνομική τακτική είναι η λήψη μαρτυρικής κατάθεσης αστυνομικού σχετικά με το περιεχόμενο της έκθεσης απομαγνητοφώνησης. Ένας αστυνομικός καλείται να καταθέσει ενόρκως ότι έλαβε γνώση από την υπηρεσία του το περιεχόμενο των συνομιλιών που προέκυψε από νόμιμη διαδικασία άρσης απορρήτου των επικοινωνιών (Παύλου, 2015, σελ. 165). Προφανώς, η συγκέντρωση των εκθέσεων απομαγνητοφώνησης στην μορφή ένορκης κατάθεσης ενός ατόμου που γνωρίζει την υπόθεση πραγματοποιείται με σκοπό την πληρέστερη ενημέρωση του φυσικού δικαστή μέσω του προφορικού λόγου κατά την ακροαματική διαδικασία και έχει ως εφελτήριο την μεγιστοποίηση της αποδοτικότητας της αστυνομίας και των αξιοποιούμενων ειδικών ανακριτικών πράξεων. Η γνώση αυτή ωστόσο που αποτυπώνεται σε κατάθεση καθίσταται παράνομο αποδεικτικό μέσο κατ' αρ. 177 Κ.Π.Δ. καθώς είναι παράνομη η ακρόαση του απόρρητου υλικού της άρσης απορρήτου από άτομο εκτός των δύο ανακριτικών υπαλλήλων που συμπράττουν κατά την σύνταξη των εκθέσεων απομαγνητοφώνησης (Παύλου, 2015, σελ. 165). Στην ουσία επιχειρείται η παράκαμψη του αρ. 210 Κ.Π.Δ. το οποίο απαγορεύει την εξέταση στο ακροατήριο των ανακριτικών υπαλλήλων της υπόθεσης, με στόχο την επεξήγηση των απομαγνητοφωνημένων συνομιλιών. (Νάϊντος, 2017, σελ. 496). Σαν αντιστάθμισμα ο Νάϊντος (2017, σελ. 496-497) προτείνει την σύσταση ειδικού σώματος πραγματογνωμόνων που θα προβαίνουν στην επεξήγηση και ανάλυση του ηχογραφημένου υλικού.

Στο ίδιο πλαίσιο, ζήτημα προκύπτει και κατά την εφαρμογή της προαναφερθείσας διαδικασίας της σάρωσης κεραιών. Κατά την άρση απορρήτου-σάρωση κεραιών, οι διωκτικές υπηρεσίες κατόπιν σχετικού βουλεύματος διενεργούν δοκιμαστικές κλήσεις από το σημείο στο οποίο τελέστηκε έγκλημα το οποίο περιλαμβάνεται στον κατάλογο του Ν. 5002/2022 προκειμένου να διαπιστωθεί η κεραία κινητής τηλεφωνίας η οποία εξυπηρετεί τηλεφωνικές κλήσεις στην περιοχή τέλεσης του εγκλήματος. Στη συνέχεια ζητούν από τις εταιρείες κινητής τηλεφωνίας το σύνολο των τηλεφωνικών κλήσεων που εξυπηρετήθηκαν από την προαναφερθείσα κεραία για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα πλησίον του χρόνου τέλεσης του εγκλήματος. Αν και η διαδικασία αυτή χρησιμοποιείται παγίως από τις διωκτικές αρχές, έχει κριθεί ότι παραβιάζει το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα στο απόρρητο

της επικοινωνίας καθώς η άρση απορρήτου στην συγκεκριμένη περίπτωση δεν στρέφεται σε βάρος συγκεκριμένου προσώπου αλλά σε βάρος αόριστου αριθμού προσώπων τα οποία δεν εμπλέκονται με οποιονδήποτε τρόπο με το υπό έρευνα έγκλημα (442/2014 Βούλευμα Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Αθηνών). Η άρση απορρήτου αόριστου αριθμού προσώπων έχει επικριθεί και από τη θεωρία ως ασύμβατη με τον εξειδικευμένο και προσωποποιημένο χαρακτήρα των ειδικών ανακριτικών πράξεων (Συμεωνίδου-Καστανίδου, 2007, σελ. 78-79). Παρόλα αυτά, η διαδικασία αυτή πρέπει να εξετάζεται υπό το πρίσμα της αναγκαιότητας καθώς σε περίπτωση που αντικειμενικά δεν προκύπτουν άλλα στοιχεία ικανά να οδηγήσουν στην εξιχνίαση του εγκλήματος, η κάμψη του απορρήτου της επικοινωνίας με την διαδικασία που αυτή πραγματοποιείται κατά την σάρωση κεραιών, δύναται βάσιμα να αποβεί κομβικής σημασίας στην ανακάλυψη αποδεικτικών στοιχείων και στην απόδοση δικαιοσύνης.

2.1.6 Συσχέτιση ή συνδυασμός δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

Η τελευταία ειδική ανακριτική πράξη που αναφέρεται στο αρ. 254 Κ.Π.Δ. είναι η συσχέτιση ή συνδυασμός δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Με αυτή οι αρμόδιες διωκτικές αρχές έχουν τη δυνατότητα να συσχετίζουν και να συνδυάζουν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα τα οποία τα υπό έρευνα άτομα έχουν διαθέσει για άλλους σκοπούς με στόχο την ανακάλυψη νέων στοιχείων. Σύμφωνα με το αρ. 44 εδ. β' του Ν. 4624/2019, η συσχέτιση και ο συνδυασμός δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα συνιστούν επεξεργασία αυτών κατά τον Γενικό Κανονισμό για την Προστασία των Δεδομένων. Η διαδικασία αυτή υλοποιείται χωρίς να λαμβάνουν γνώση τα υποκείμενα των δεδομένων, γεγονός που συνάδει με το μυστικό χαρακτήρα της ανακριτικής αυτής πράξης. Κατά συνέπεια, με την πράξη αυτή παραβιάζεται το δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης του ατόμου καθώς προσωπικά δεδομένα που έχει διαθέσει το υποκείμενο ελεύθερα για κάποιο συγκεκριμένο λόγο, μπορούν εν αγνοία του να τύχουν επεξεργασίας από τις διωκτικές αρχές στα πλαίσια ερευνών σοβαρών εγκλημάτων σε βάρος του (Σπυράκος, 2001).

Ο περιορισμός που γίνεται στο συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων από επεξεργασία του αρ. 9Α του Συντάγματος, απαιτεί ρητή νομοθετική πρόβλεψη σχετικά με τη διαδικασία επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα καθώς και τη φύση των δεδομένων αυτών. Αν και η διάταξη του εδ. στ' του αρ. 254 Κ.Π.Δ. πλήττει θεμελιώδες ατομικό δικαίωμα όπως προαναφέρθηκε, η

διατύπωσή της διακρίνεται από αοριστία καθώς ο νομοθέτης αρκείται στην απλή αναφορά της συσχέτισης ή συνδυασμού δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, χωρίς ωστόσο να ορίζεται η πηγή ή το είδος των δεδομένων που δύνανται να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας. Ακόμα μεγαλύτερη όμως διακινδύνευση για τα ατομικά δικαιώματα θέτει αυτή η ανακριτική πράξη καθώς είναι η προσφορότερη να χρησιμοποιηθεί σε βάρος μεγάλου αριθμού ατόμων, υπόπτων και μη, με τη μαζική συγκέντρωση και επεξεργασία δεδομένων με σκοπό να εξευρεθεί ο υπαίτιος (Παπαχαραλάμπους, 2003, σελ. 1052-1053).

2.2 Ειδικές ανακριτικές πράξεις επί εγκλημάτων διαφθοράς

2.2.1 Συγκαλυμμένη έρευνα του αρ. 255 Κ.Π.Δ.

Η συγκαλυμμένη έρευνα επί εγκλημάτων διαφθοράς ως ανακριτική διαδικασία είναι πανομοιότυπη με αυτή που περιγράφεται στο αρ. 254 Κ.Π.Δ. πλην όμως εφαρμόζεται σε περίπτωση που τα υπό έρευνα εγκλήματα διαφθοράς δεν τελούνται στα πλαίσια δράσης μιας εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης. Στην παρ. 2 του αρ. 255 Κ.Π.Δ. προστέθηκε σε σχέση με το προϊσχύον αρ. 253B η φράση «Κάθε στοιχείο ή γνώση που αποκτήθηκε κατά την διενέργεια των προαναφερόμενων ανακριτικών πράξεων μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο για τους λόγους που όρισε το δικαστικό συμβούλιο.». Επιπλέον, ένας επιπρόσθετος περιορισμός τίθεται για την εφαρμογή της εν λόγω πράξης στο εδ. β' του αρ. 255 παρ. 1 σύμφωνα με τον οποίο απαιτείται να προκύπτει από «ενδείξεις για προηγούμενη συστηματική δράση του προσώπου κατά του οποίου διενεργείται η συγκεκριμένη έρευνα ή από την εύρεση αδικαιολόγητων περιουσιακών στοιχείων του κατά τον έλεγχο της περιουσιακής κατάστασής του...». Επιπλέον, τίθενται χρονικό όριο εφαρμογής τριών μηνών με δυνατότητα παράτασης ενός τριμήνου ακόμη. Όπως αναφέρεται, η συγκαλυμμένη έρευνα σε εγκλήματα διαφθοράς ενεργείται από ανακριτικό υπάλληλο με παραγγελία του αρμόδιου εισαγγελέα και αφού ενημερωθεί προηγουμένως εγγράφως ο αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου που εποπτεύει και συντονίζει το έργο των εισαγγελέων εγκλημάτων διαφθοράς. Η διάταξη αυτή είναι προφανώς σφάλμα των αλλεπάλληλων τροποποιήσεων της ελληνικής ποινικής νομοθεσίας διότι με τον Ν. 4745/2020 καταργήθηκαν οι εισαγγελείς διαφθοράς και συγχωνεύθηκαν με τους οικονομικούς εισαγγελείς που προβλέπονται στο αρ. 33 Κ.Π.Δ. Κατά συνέπεια και σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, η παρούσα ανακριτική πράξη ενεργείται κατόπιν παραγγελίας του αρμόδιου οικονομικού εισαγγελέα κατόπιν ενημέρωσης του Προϊστάμενου του Τμήματος Οικονομικού Εγκλήματος της Εισαγγελίας Εφετών Αθηνών. Ωστόσο, η επιλογή του νομοθέτη να αναθέσει αποκλειστικά στο πρόσωπο του (οικονομικού) εισαγγελέα με ενημέρωση του προϊσταμένου του τη διενέργεια της συγκεκριμένης ανακριτικής πράξης, ενώ για την αντίστοιχη πράξη του αρ. 254 Κ.Π.Δ.

απαιτείται βούλευμα δικαστικού συμβουλίου, παρουσιάζεται δυσνόητη και δίνει αυξημένη αρμοδιότητα στα μονοπρόσωπα όργανα των οικονομικών εισαγγελιών.

2.2.2 Άρση απορρήτου, καταγραφή δραστηριότητας εκτός κατοικίας και συσχέτισης ή συνδυασμού δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

Οι άρσης του απορρήτου, καταγραφής δραστηριότητας εκτός κατοικίας και συσχέτισης ή συνδυασμού δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εφαρμόζονται και στα αδικήματα διαφθοράς με τις διαδικασίες που προβλέπονται στα στοιχεία γ', δ' και ε' της παρ. 1 του άρθρου 254. Σε αντίθεση με την συγκαλυμμένη έρευνα, οι προαναφερόμενες ανακριτικές πράξεις διενεργούνται σύμφωνα με τις προϋποθέσεις και τις διαδικασίες που προβλέπονται για τις αντίστοιχες πράξεις του αρ. 254 Κ.Π.Δ.

3. Νομολογία επί ειδικών ανακριτικών πράξεων

Υπόθεση Teixeira de Castro κατά Πορτογαλίας

Η υπόθεση Teixeira de Castro κατά Πορτογαλίας είναι μια εμβληματική υπόθεση του ΕΔΔΑ που αφορά την νομιμότητα και τα όρια της συγκεκριμένης αστυνομικής δράσης και την παραβίαση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ (Δημάκης, 2008, σελ. 594). Ο Teixeira de Castro συνελήφθη το 1992 για εμπόριο ναρκωτικών όταν δύο μυστικοί πορτογάλοι αστυνομικοί, μετά από αποτυχημένη προσπάθεια να αγοράσουν μερικά κιλά χασίς από τον V.S., ύποπτο διακίνησης ναρκωτικών, πήγαν μέσω του F.O. στο σπίτι του Teixeira de Castro και ζήτησαν να αγοράσουν 20 γραμμάρια ηρωίνης. Ο Teixeira μαζί με τον F.O. μετέβη σε οικία έτερου ατόμου, προμηθεύτηκε 3 σακουλάκια ηρωίνης και στη συνέχεια μετέβη στην οικία του V.S. προκειμένου να παραδώσει στους μυστικούς αστυνομικούς την ποσότητα ηρωίνης. Ο Teixeira συνελήφθη, καταδικάστηκε σε έξι χρόνια φυλάκιση όπου εξέτισε τα τρία.

Το δικαστήριο έκρινε ότι στην συγκεκριμένη περίπτωση έλαβε χώρα αστυνομική παγίδευση και συνεπώς παραβιάστηκε το δικαίωμα για δίκαιη δίκη του αρ. 6 της ΕΣΔΑ. Ειδικότερα, κρίθηκε ότι η μυστική επιχείρηση των αστυνομικών δεν εποπτευόταν από δικαστική αρχή, ο Teixeira δεν ήταν ύποπτος διακίνησης ναρκωτικών καθώς ήταν άγνωστος στις αρχές οι οποίες ήρθαν σε επαφή μαζί του μέσω των F.O. και V.S., οι αστυνομικοί δεν έδρασαν παθητικά αλλά προκάλεσαν την πώληση των ναρκωτικών, βρέθηκε μόνο η ποσότητα των ναρκωτικών που παρήγγειλαν οι μυστικοί αστυνομικοί και η καταδίκη του βασίστηκε μόνο στις καταθέσεις των αστυνομικών.

Υπόθεση Ramanauskas κατά Λιθουανίας

Η υπόθεση Ramanauskas κατά Λιθουανίας έχει χαρακτηριστεί από τη θεωρία ως η σημαντικότερη αμέσως μετά την υπόθεση Teixeira de Castro κατά Πορτογαλίας η οποία έθεσε τα θεμέλια για την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων κατά την αστυνομική παγίδευση (Δημάκης, 2008, σελ. 597). Ειδικότερα, ο A.Z. ήρθε σε επαφή με τον Λιθουανό εισαγγελέα Ramanauskas, μέσω του φίλου του δεύτερου, V.S., και επιχείρησε να τον δωροδοκήσει με 3000 δολάρια ΗΠΑ με σκοπό την αθώωση τρίτου ατόμου. Ο Ramanauskas αφού αρνήθηκε πολλές φορές τις προσπάθειες του A.Z. να τον δωροδοκήσει, τελικά αποδέχθηκε την προσφορά κατόπιν των πιέσεων που δέχθηκε. Ο A.Z. ο οποίος στην

πραγματικότητα ήταν υπάλληλος υπηρεσίας του Υπουργείου Εσωτερικών κατά της διαφθοράς, ενημέρωσε την υπηρεσία του για την αποδοχή της προσφοράς και οργανώθηκε συγκαλυμμένη δράση με την έγκριση της εισαγγελικής αρχής κατά την οποία καταβλήθηκαν σε δύο διαφορετικές μέρες 2500 δολάρια ΗΠΑ στον Ramanauskas. Στη συνέχεια του ασκήθηκε δίωξη για δωροδοκία για την οποία δήλωσε ένοχος και καταδικάστηκε. Ο Ramanauskas προσφεύγοντας δήλωσε ότι η πράξη ολοκληρώθηκε λόγω των επανειλημμένων πιέσεων που δέχθηκε, πλην όμως ο ισχυρισμός του απορρίφθηκε σε δεύτερο και τρίτο βαθμό.

Στην παρούσα υπόθεση το ΕΔΔΑ εκτός από την επανάληψη των κριτηρίων της νομολογίας του, εισήγαγε την υποχρέωση των εθνικών δικαστηρίων να ερευνούν τους ισχυρισμούς περί αστυνομικής παγίδευσης κατά την συγκεκριμένη αστυνομική δράση. Ειδικότερα έκρινε ότι οι ενέργειες παγίδευσης έγιναν πριν από την έγκρισή τους από την αρμόδια αρχή, δεν υπήρχαν υπόνοιες ότι ο Ramanauskas ήταν ύποπτος τέλεσης του αδικήματος της δωροδοκίας στο παρελθόν, η πράξη είχε ως αφετηρία την πρωτοβουλία του Α.Ζ., γεγονός που αποδείχθηκε και από καταγεγραμμένες συνομιλίες. Επίσης, κρίθηκε ότι δεν ερευνήθηκε επαρκώς από τα εθνικά δικαστήρια ο ισχυρισμός του περί παγίδευσης. Συνεπώς, αποφασίστηκε ότι η τέλεση εγκλήματος από τον Ramanauskas ήταν αποτέλεσμα παγίδευσης από τους λοιπούς εμπλεκόμενους και δεν θα λάμβανε χώρα χωρίς αυτή, γεγονός που παραβίασε το δικαίωμά του για δίκαιη δίκη του αρ. 6 ΕΣΔΑ.

Υπόθεση Πυργιωτάκης κατά Ελλάδας

Ο Πυργιωτάκης καταδικάστηκε το 2003 σε κάθειρξη δέκα ετών και χρηματική ποινή 15.000 ευρώ από το Κακουργιοδικείο Χανίων διότι κατηγορήθηκε ότι μεσολάβησε ανάμεσα στον συγκαλυμμένα δρώντα αστυνομικό και του εμπόρου ναρκωτικών Π. ο οποίος καταδικάστηκε για την υπόθεση. Ο Πυργιωτάκης, ο οποίος δεν ήταν ύποπτος διακίνησης ναρκωτικών, έφερε σε επαφή τον μυστικό αστυνομικό με τον Π. οι οποίοι στη συνέχεια έκαναν την επίμαχη συναλλαγή χωρίς την παρουσία του Πυργιωτάκη. Η απόφαση επικυρώθηκε από το Εφετείο και στη συνέχεια ο Άρειος Πάγος έκρινε ότι δεν έγινε υπέρβαση των ορίων της συγκαλυμμένης δράσης. Κατά την κρίση του ΕΔΔΑ προέκυψε ότι η επιχείρηση δεν είχε εγκριθεί από δικαστικό λειτουργό, ο Πυργιωτάκης εμφανίστηκε στην υπόθεση μόνο την τελευταία μέρα αυτής, δεν προέκυψε προδιάθεση τέλεσης του εγκλήματος ανεξάρτητη από την μυστική δράση του αστυνομικού, δεν βρέθηκαν πάνω στον Πυργιωτάκη ναρκωτικά και δεν αποδείχθηκε ότι αποκόμιζε οικονομικό ή άλλο όφελος. Συνεπώς έλαβε χώρα αστυνομική παγίδευση που παραβιάζει το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη του αρ. 6 της ΕΣΔΑ.

Υπόθεση Βλάχος κατά Ελλάδος

Στην υπόθεση αυτή ο προσφεύγων Βλάχος ο οποίος ασκούσε εμπορική δραστηριότητα, του ζητήθηκε από συνεργάτη του να δώσει μία βαλίτσα με μεγάλο χρηματικό ποσό στον Γ.Β. ο οποίος στην πραγματικότητα ήταν μυστικός αστυνομικός ο οποίος δρούσε στα πλαίσια επιχείρησης για την εξάρθρωση μίας συμμορίας παραχάραξης χαρτονομισμάτων. Κατά την επίδειξη των 4940 χαρτονομισμάτων των 100 δολαρίων ΗΠΑ στον υποψήφιο αγοραστή αστυνομικό, ο Βλάχος συνελήφθη και καταδικάστηκε για παραχάραξη και κυκλοφορία παραχαραγμένων χαρτονομισμάτων, καθώς επίσης για σύσταση και συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση με συνολική ποινή κάθειρξης δεκαέξι ετών και χρηματική ποινή οποία μετατράπηκε στο δεύτερο βαθμό σε ποινή κάθειρξης οκτώ ετών και έξι μηνών για παραχάραξη χαρτονομισμάτων και συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση. Κατά την αίτηση αναίρεσης απορρίφθηκε ο ισχυρισμός του περί αστυνομικής παγίδευσης διότι ο συγκαλυμμένα δρών αστυνομικός δεν είχε υποκινήσει τον προσφεύγοντα να διαπράξει τα επίδικα εγκλήματα διότι αυτά είχαν ήδη διαπραχθεί πριν από την παρέμβαση του. Το ΕΔΔΑ αποδέχθηκε και το ότι οι ενέργειες του αστυνομικού δεν ήταν αιτία να προβεί στην επίδικη παράβαση καθώς αυτή είχε διαπραχθεί πολύ πριν τη συνάντηση μεταξύ του Βλάχου και του αστυνομικού. Το ΕΔΔΑ, λοιπόν, απέρριψε τις αιτιάσεις του προσφεύγοντος για αστυνομική παγίδευση, πλην όμως καταδίκασε την Ελλάδα για παράβαση του αρ.6 της ΕΣΔΑ λόγω της υπερβολικής διάρκειας της δίκης.

4. Συγκριτική επισκόπηση

Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις των εγκλημάτων διαφθοράς και των εγκληματικών οργανώσεων βρίσκονται στο κεφάλαιο του Κ.Π.Δ. με τίτλο «Έρευνες. Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις.». Η εγγύτητά τους σε επίπεδο δικονομικής πρόβλεψης φανερώνει τα κοινά στοιχεία που μοιράζονται κατά την ποινική εφαρμογή τους. Η διαφθορά και το οργανωμένο έγκλημα αποτελούν συγκοινωνούντα δοχεία τα οποία σε κάποιο σημείο ταυτίζονται. Ωστόσο, η ακαδημαϊκή έρευνα που αφορά το Ο.Ε. πραγματοποιείται ανεξάρτητα και χωρίς να λαμβάνεται υπόψη ο παράγοντας διαφθορά (Ruggiero & Gounev, 2012, σελ. 21).

Η άρση απορρήτου, η καταγραφή δραστηριότητας εκτός κατοικίας και η συσχέτιση ή συνδυασμός δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εφαρμόζονται και στις δύο περιπτώσεις σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο αρ. 254 Κ.Π.Δ. Αξιοσημείωτη, ωστόσο, είναι η απουσία της ανακριτικής πράξης των ελεγχόμενων μεταφορών από το αρ. 255 Κ.Π.Δ., δεδομένου ότι στο αρ. 50 της Σύμβασης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς αναφέρονται ρητά (controlled deliveries) στα κατάλληλα μέτρα που θα πρέπει να υιοθετηθούν. Επίσης, η απουσία της ανακριτικής διείσδυσης σε εγκλήματα διαφθοράς εξηγείται διότι εξ' ορισμού είναι μια πράξη που αποσκοπεί στην χαρτογράφηση μιας εγκληματικής οργάνωσης και την αποδόμησή της μέσω της αποκάλυψης της λειτουργίας της. Συνεπώς δεν είναι δυνατή η εφαρμογή της στα μεμονωμένα αδικήματα διαφθοράς που προβλέπονται στο αρ. 255 Κ.Π.Δ.

Επιπλέον, η χρονική αφετηρία των δύο κατηγοριών ειδικών ανακριτικών πράξεων στο ελληνικό ποινικοδικονομικό σύστημα παρουσιάζει μια εμφανή διαφορά. Όπως αναλύθηκε παραπάνω, οι ειδικές ανακριτικές πράξεις για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος έκαναν την εμφάνισή τους στην εγχώρια νομοθεσία ήδη από τη δεκαετία του 90' με επιμέρους ειδικές διαδικασίες για την δίωξη των ναρκωτικών, ενώ ενισχύθηκε περαιτέρω η λειτουργία τους με την υιοθέτηση της Σύμβασης του Παλέρμο. Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος (UNTOC) υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το 2000 και στην Ελλάδα κυρώθηκε επίσημα με τον Ν. 3875/2010. Ωστόσο, παρά την αργοπορημένη κατά δέκα έτη κύρωση της Σύμβασης, η πρακτική εφαρμογή της Σύμβασης του Παλέρμο (UNTOC) έγινε σχεδόν άμεσα από τον εγχώριο νομοθέτη με την ψήφιση του περίφημου Ν. 2928/2001 και την προσθήκη του αρ. 253Α Κ.Π.Δ. Στην άλλη πλευρά, η Σύμβαση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς (UNCAC) υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση

των Ηνωμένων Εθνών το 2003 και στην Ελλάδα κυρώθηκε με τον Ν. 3666/2008. Η υιοθέτηση στην εγχώρια νομοθεσία των ειδικών ανακριτικών πράξεων για εγκλήματα διαφθοράς έγινε πρώτη φορά με το Ν. 4254/2014 ο οποίος πρόσθεσε το αρ. 253B Κ.Π.Δ. Αυτό σημαίνει ότι από την υιοθέτηση της Σύμβασης κατά της Διαφθοράς (UNCAC) το 2003 μέχρι και την επιχειρησιακή εφαρμογή στη χώρα μας των ειδικών ανακριτικών πράξεων που αυτή περιλαμβάνει, μεσολάβησαν έντεκα χρόνια. Ενώ, λοιπόν, παρατηρείται πολύχρονη καθυστέρηση στην κύρωση των διεθνών συμβάσεων με νόμο του κράτους και στην περίπτωση για το Ο.Ε. και για τη διαφθορά, ο νομοθέτης επέδειξε ιδιαίτερη σπουδή στην εφαρμογή των εξειδικευμένων ανακριτικών πράξεων για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, όχι όμως και στην περίπτωση της διαφθοράς. Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις των εγκλημάτων διαφθοράς εισήχθησαν στον ελληνικό δικονομικό σύστημα έξι χρόνια μετά από την κύρωση της σχετικής σύμβασης. Αντίστοιχα, οι ειδικές ανακριτικές πράξεις για το Ο.Ε. εισήχθησαν εννιά χρόνια πριν από την κύρωση της σχετικής σύμβασης.

Όπως αναφέρει ο Μανωλεδάκης, (2002, σελ. 8-9), πιθανή αιτία για την ταχύτατη αντίδραση του Έλληνα νομοθέτη και την αλλαγή της νομοθεσίας για το οργανωμένο έγκλημα είναι οι εξωτερικές πιέσεις που δέχθηκε η χώρα για την αυστηροποίηση του νομοθετικού πλαισίου και την αύξηση της ποινικής καταστολής. Από την άλλη πλευρά, η ολιγωρία στην θεσμοθέτηση των ειδικών ανακριτικών πράξεων κατά της διαφθοράς πηγάζει σε μεγάλο βαθμό από την προχειρότητα που χαρακτηρίζει τον εγχώριο νομοθέτη στις ενέργειές του για την αντιμετώπιση του φαινομένου (Χατζηκώστας, 2016, σελ. 369). Παράλληλα, η καθυστερημένη αυτή αντίδραση φανερώνει τον υποβαθμισμένο ρόλο που αποδίδεται στη διαφθορά τόσο στην εξέλιξη του Ο.Ε. όσο και σαν παθογένεια γενικότερα. Οι πελατειακές σχέσεις και ο νεποτισμός που χαρακτηρίζουν βαθιά τις κοινωνικές σχέσεις στην Ελλάδα σίγουρα αποτελούν τροχοπέδη στην επαγρύπνηση για την αντιμετώπιση της διαφθοράς.

Επίλογος-Συμπεράσματα

Η εφαρμογή των ειδικών ανακριτικών πράξεων στην ελληνική νομοθεσία αναδεικνύεται ως κρίσιμος μηχανισμός για την αντιμετώπιση της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος και αποτελούν βάσιμα τον ακρογωνιαίο λίθο της ποινικής έρευνας. Οι θεσμοθετημένες αυτές πρακτικές αποτελούν εργαλεία που ενισχύουν την αποτελεσματικότητα της ποινικής καταστολής, ιδίως σε περιπτώσεις όπου οι παραδοσιακές μέθοδοι συλλογής αποδείξεων αποδεικνύονται ανεπαρκείς. Παράλληλα, ωστόσο, η εφαρμογή τους εγείρει σοβαρές ανησυχίες για τη διασφάλιση των ατομικών δικαιωμάτων, την τήρηση των αρχών της αναλογικότητας και τη συνταγματική προστασία της ιδιωτικής ζωής. Κατά την ποινική έρευνα έρχονται σε αντιπαράθεση η αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας, η οποία είναι ο στόχος μιας δίκαιης δίκης και η προστασία της αξίας του ανθρώπου μέσω των αποδεικτικών απαγορεύσεων (Παύλου, 2015, σελ. 165). Ο ανακριτής (και κατ' επέκταση οι υπάλληλοι που ενεργούν υπό τις εντολές του) έχει στη διάθεσή του όλη την κοινωνική δομή προκειμένου να φτάσει στην ανακάλυψη του δράστη, γεγονός που είναι επικίνδυνο για την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων αν δεν τεθούν τα ανάλογα όρια (Φαρσεδάκης, 1984, σελ. 37). Η δύναμη των ειδικών ανακριτικών πράξεων είναι τόσο μεγάλη ώστε οι κρατικές υπηρεσίες που τις ενεργούν αποκτούν ένα ευρύτατο υπόβαθρο γνώσης το οποίο σε περίπτωση ανεπαρκούς ελέγχου μπορεί να θέσει σε πολλαπλούς κινδύνους την κοινωνία (Παπανικολάου, 2013, σελ. 108).

Με την παρούσα εργασία επιχειρήθηκε να αναδειχθεί η πολυπλοκότητα των ειδικών ανακριτικών πράξεων, εξετάζοντας τόσο τη νομική τους βάση όσο και τις προκλήσεις που απορρέουν από τη χρήση τους. Στην ελληνική νομοθεσία, τα άρθρα 254 και 255 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (Ν. 4620/2019) σε συνδυασμό με τις προβλέψεις ειδικών ποινικών νόμων παρέχουν το πλήρες πλαίσιο για την εφαρμογή μέτρων, θέτοντας συγκεκριμένες προϋποθέσεις για τη διασφάλιση της νομιμότητας. Παράλληλα, το νομοθετικό πλαίσιο με τον νέο Κ.Π.Δ. εναρμονίστηκε σε μεγάλο βαθμό με τα διεθνή πρότυπα και ειδικότερα με την σχετική νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. περί ειδικών ανακριτικών πράξεων. Επιπλέον, οι διεθνείς δεσμεύσεις της Ελλάδας, όπως η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς και η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Ποινική Καταπολέμηση της Διαφθοράς, ενισχύουν το ρυθμιστικό πλαίσιο και προάγουν τη συνεργασία μεταξύ των κρατών. Μία από τις βασικές προκλήσεις που αναδείχθηκαν είναι η ανάγκη ισορροπίας μεταξύ επιχειρησιακής αποτελεσματικότητας και σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Οι ειδικές ανακριτικές

πράξεις αποτελούν το πιο διεισδυτικό εργαλείο στο νομικό οπλοστάσιο των διωκτικών υπηρεσιών στην προσπάθεια αντιμετώπισης της σοβαρής εγκληματικότητας αποτυπώνοντας εκ των έσω τους μηχανισμούς δράσης. Κατά συνέπεια, η αποτελεσματικότητά τους είναι αδιαμφισβήτητη και ασύγκριτα αποδοτικότερη συγκρινόμενη με κοινές μεθόδους έρευνας. Η υψηλή αποτελεσματικότητά τους, ωστόσο, αποτελεί «ευχή και κατάρα» καθώς είναι ισχυρό δέλεαρ στις διωκτικές αρχές για αυξανόμενη χρήση τους στο πεδίο, με αποτέλεσμα τη διολίσθηση στην κανονικοποίηση του ειδικού μέτρου. Η χρήση των ειδικών ανακριτικών πράξεων πρέπει να περιορίζεται σε περιπτώσεις όπου υπάρχει σαφής αναγκαιότητα και επαρκής αιτιολόγηση, ενώ η ουσιαστική δικαστική εποπτεία αποτελεί απαραίτητη εγγύηση για την πρόληψη καταχρήσεων. Τέλος, η σύγκριση των ειδικών ανακριτικών πράξεων μεταξύ Ο.Ε. και διαφθοράς κατέδειξε την διαφοροποιημένη αντιμετώπιση που επιφύλασσε η ελληνική κοινωνία στην αντιμετώπιση τους, με πρόταξη του οργανωμένου εγκλήματος (και της τρομοκρατίας) έναντι της διαφθοράς. Το γεγονός αυτό μπορεί να αιτιολογηθεί αφενός από τους ηθικούς πανικούς που αναπτύχθηκαν απέναντι στο Ο.Ε. και την εισαγόμενη εγκληματικότητα, από κοινού με τις διεθνείς δεσμεύσεις της χώρας για επαρκή ποινική αντιμετώπισή του Ο.Ε. (Σταμούλη, 2019, σελ. 223-224). Αφετέρου η κανονικοποίηση-συστηματοποίηση της διαφθοράς στο ελληνικό γίνεσθαι (Βιδάλη, 2017, σελ. 138-139) δύναται να αποτελέσει επιβραδυντικό παράγοντα για την εξέλιξη του νομοθετικού πλαισίου αντιμετώπισης.

Η ακραία ανάπτυξη του οικονομικού φιλελευθερισμού στη σύγχρονη εποχή τροφοδοτεί με «κοινωνική φύρα» την εγκληματικότητα γενικότερα, γεγονός που καθιστά εξίσου αναγκαία με την ποινική καταστολή τα προληπτικά αστυνομικά μέτρα, όπως αυτά των ειδικών ανακριτικών πράξεων (Μανωλεδάκης, 2011, σελ. 3-5). Η πολυπλοκότητα του οργανωμένου εγκλήματος και η εξέλιξη της τεχνολογίας δημιουργούν συνεχώς νέες μορφές εγκληματικής δράσης, καθιστώντας επιτακτική την αναπροσαρμογή των μεθόδων δίωξης. Ταυτόχρονα, η διασυννοριακή φύση της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος απαιτεί τη βελτίωση της διεθνούς συνεργασίας και την ανταλλαγή πληροφοριών, προκειμένου να διασφαλιστεί η αποτελεσματική αντιμετώπιση αυτών των φαινομένων. Συμπερασματικά λοιπόν μπορούμε να πούμε ότι οι ειδικές ανακριτικές πράξεις αποτελούν αναγκαίο εργαλείο για την καταπολέμηση της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος, υπό την προϋπόθεση ότι εφαρμόζονται με σεβασμό στις αρχές του κράτους δικαίου και των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η ενίσχυση των θεσμικών εγγυήσεων, η εξειδίκευση των ανακριτικών αρχών και η επένδυση σε σύγχρονα τεχνολογικά μέσα αποτελούν σημαντικά

βήματα για την ενδυνάμωση του κράτους δικαίου. Εξίσου σημαντική είναι η διαφάνεια και η λογοδοσία κατά την εφαρμογή των ειδικών ανακριτικών πράξεων ώστε να ενισχυθεί η εμπιστοσύνη των πολιτών στους θεσμούς. Η συνεχής αναθεώρηση και βελτίωση του πλαισίου εφαρμογής τους είναι ζωτικής σημασίας, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι το μέσο δεν γίνεται αυτοσκοπός, αλλά υπηρετεί τον σκοπό της απονομής δικαιοσύνης και της κοινωνικής ειρήνης.

Βιβλιογραφία

Αιτιολογική έκθεση Ν. 2928/2001 «Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων».

Αιτιολογική έκθεση Ν. 4139/2013 «Νόμος περί εξαρτησιογόνων ουσιών και άλλες διατάξεις».

Αιτιολογική έκθεση Ν. 4254/2014 «Μέτρα στήριξης και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας στο πλαίσιο εφαρμογής του ν. 4046/2012 και άλλες διατάξεις».

Αιτιολογική έκθεση Ν. 4620/2019 «Κύρωση του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας».

Αιτιολογική έκθεση Ν. 4619/2019 «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα».

Αλεξιάδης, Σ. (2011). *Εγκληματολογία*. Εκδόσεις Σάκκουλα.

Αρναουτίδης, Π. (2024). *Ειδικές ανακριτικές πράξεις για την αντιμετώπιση διεθνικών εγκληματικών και τρομοκρατικών οργανώσεων. Πολιτική και πράξη στο πλαίσιο της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας στην ΕΕ*. Νομική Βιβλιοθήκη.

Βασιλαντωνοπούλου, Β. (2014). *«Λευκά κολάρα» & οικονομικό έγκλημα. Κοινωνική βλάβη και αντεγκληματική πολιτική*. Π.Ν. Σάκκουλας

Βιδάλη, Σ. (2017). *Πέρα από τα όρια. Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα*. Νομική Βιβλιοθήκη.

Βούλγαρης, Δ. (2020). Οι πρόσφατες τροποποιήσεις στα άρθρα 33 επ. ΚΠΔ σχετικά με τους εισαγγελείς ειδικών καθηκόντων. *The Art of Crime*, (9), 245–251.

Δαλακούρας, Θ. (2001). Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001. *Ποινικά Χρονικά*, 2001, 1022

Δαλακούρας, Θ. (2007). *Ποινική δικονομία: Βασικά ζητήματα της ποινικής δίκης για ανακριτικούς υπαλλήλους*.

Δαλακούρας, Θ. (2024). Οι αποδεικτικές απαγορεύσεις ως σύγχρονο νομοθετικό και νομολογιακό διακύβευμα. *Ποινικά Χρονικά*, 2024, 3

Δημάκης, Α. (2008). Οι πρόσφατες εξελίξεις στη νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με την αστυνομική παγίδευση και οι συνέπειες για την ελληνική νομολογία. *Ποινικά Χρονικά*, 2008, 594.

Διονυσοπούλου, Α. (2022). Άρση απορρήτου τηλεφωνικής επικοινωνίας στον νέο Κώδικα Ποινικής Δικονομίας - Η σχέση των άρθρων 254-255 ΚΠΔ και του ν. 2225/1994. *Ποινικά Χρονικά*, 2022, 91

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. (1998). Υπόθεση Teixeira de Castro κατά Πορτογαλίας. Προσφυγή αριθ. 25829/94. Ανακτήθηκε 21-12-2024 από <https://hudoc.echr.coe.int/>

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. (2008). Υπόθεση Ramanauskas κατά Λιθουανίας. Προσφυγή αριθ. 74420/01. Ανακτήθηκε 21-12-2024 από <https://hudoc.echr.coe.int/>

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. (2008). Υπόθεση Πυργιωτάκης κατά Ελλάδας. Προσφυγή αριθ. 15100/06. Ανακτήθηκε 21-12-2024 από <https://hudoc.echr.coe.int/>

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. (2008). Υπόθεση Βλάχος κατά Ελλάδας. Προσφυγή αριθ. 20643/06. Ανακτήθηκε 21-12-2024 από <https://hudoc.echr.coe.int/>

Καϊάφα-Γκμπάντι, Μ. (2011). Μοντέλα επιτήρησης στο κράτος ασφάλειας και δίκαιη ποινική δίκη. Στο Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι, & C. Prittwitz (επιμ.), *Επιτήρηση και ποινική καταστολή στη σύγχρονη αντεγκληματική πολιτική* (σελ. 63-98). Νομική Βιβλιοθήκη.

Καϊάφα_Γκμπάντι, Μ. (2016). Ποινική νομοθεσία και ενωσιακές επιταγές—Η εθνική ενσωμάτωση της ενωσιακής νομοθεσίας στο παράδειγμα της αντιμετώπισης της διαφθοράς. Στο Μ. Γασπαρινάτου (Επιμ.), *Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Νέστορα Κουράκη: Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης* (σελ. 749-773). Εκδόσεις Σάκκουλας.

Καρράς, Α. (2022). Βασικές παρατηρήσεις στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. *Ποινικά Χρονικά*, (2022), 161.

Κοσμάτος, Κ., Λαμπάκης, Χ. (2019). Εστίες διαφθοράς στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης. Στο Σ. Βιδαλή & Ν. Κουλούρης & Χ. Παπαχαλαράμους (Επιμ.), *Εγκλήματα των ισχυρών, Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα* (σελ. 185-209). Εκδόσεις ΕΑΠ

Κωνσταντινίδης, Α. (2016). Το δικαίωμα αποδείξεως στην ποινική δίκη. Στο Μ. Γασπαρινάτου (Επιμ.), *Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Νέστορα Κουράκη: Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης* (σελ. 472-493). Σάκκουλας.

Λαμπροπούλου, Ε. (2005). Η διαφθορά και οι λειτουργίες της. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, (15), 129–146
<http://dx.doi.org/10.12681/sas.596>

Λίβος, Ν. (2000). Οργανωμένο έγκλημα: Έννοια και δικονομικοί τρόποι αντιμετώπισής του. Στο *Το Οργανωμένο Έγκλημα από τη Σκοπιά του Ποινικού Δικαίου. Πρακτικά του Ζ' Πανελλήνιου Συνεδρίου* (σελ. 40-67). Π.Ν. Σάκκουλας.

Λίβος, Ν. (2007). *Οργανωμένο έγκλημα και Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις. Τόμος 1: Δογματική του οργανωμένου εγκλήματος. Τεύχος Α' Ο εγκληματολογικό - δογματικός φαινότυπος του οργανωμένου εγκλήματος*. Π.Ν. Σάκκουλας.

Λίβος, Ν. (2015). Ζητήματα ερμηνείας του άρθρου 187 Π.Κ. Με αφορμή το υπ' αριθμ. 215/2015 Βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών. *Ποινικά Χρονικά*, (11), 1036-1040.

Μαργαρίτης, Λ. (2011). Ανακριτική διείσδυση και δικαστικό Συμβούλιο (: άρθρο 253Α ΚΠΔ). Στο Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι, & C. Prittwitz (επιμ.), *Επιτήρηση και ποινική καταστολή στη σύγχρονη αντεγκληματική πολιτική* (σελ. 135-147). Νομική Βιβλιοθήκη.

Μανωλεδάκης, Ι. (2002). *Ασφάλεια και ελευθερία. (Ερμηνεία του Ν. 2928/2001 για το οργανωμένο έγκλημα και σχετικά κείμενα)*. Εκδόσεις Σάκκουλα.

Μανωλεδάκης, Ι. (2011). Επιτήρηση και ποινική καταστολή. Στο Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι, & C. Prittwitz (επιμ.), *Επιτήρηση και ποινική καταστολή στη σύγχρονη αντεγκληματική πολιτική* (σελ. 1-5). Νομική Βιβλιοθήκη.

Μπόση, Μ. & Βασιλειάδης, Η. (2016). Οργανωμένο έγκλημα και αδύναμες κρατικές δομές σε περίοδο κρίσης: Μια αμφίδρομη σχέση. Στο Μ. Γασπαρινάτου (Επιμ.), *Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Νέστορα Κουράκη: Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης* (σελ. 472-493). Σάκκουλας

Νάιντος, Χ. (2017). Ειδικές ανακριτικές πράξεις: επίκαιρα ζητήματα. *Ποινικά Χρονικά*, 67(2), 491-495.

Νούσκαλης, Γ. (2012). Η επεξεργασία των εξωτερικών τηλεπικοινωνιακών δεδομένων θέσης και κίνησης ως ανακριτική πράξη έρευνας κατά το Ν. 3917/2011. *Ποινικά Χρονικά*, 62(2), 246-249.

Παπαχαραλάμπους, Χ. (1998). Εννοιολόγηση του οργανωμένου εγκλήματος-Διεθνής νομοθέτηση-Στάσης της Ελληνικής Έννομης Τάξης. *Ποινικά Χρονικά*, 7(1), 688-690.

Παπαχαραλάμπους, Χ. (2003). Η εξιχνίαση του οργανωμένου εγκλήματος. Η προβληματική των ειδικών ανακριτικών τεχνικών. Στο Α. Μαγγανάς (Επιμ.), *Τιμητικός Τόμος για την Αλίκη Γιωτοπούλου - Μαραγκοπούλου ("Δικαιώματα του Ανθρώπου, Έγκλημα, Αντεγκληματική Πολιτική")* (σελ. 1054-1064). Νομική Βιβλιοθήκη-Bruylant.

Παπανικολάου, Ν.-Ε. (2013). *Ανακριτική διείσδυση και αστυνομική παγίδευση: Μια προσέγγιση του ζητήματος ιδίως σε αξιόποινες πράξεις του νόμου περί ναρκωτικών*. Αντ. Ν. Σάκκουλας.

Παύλου, Σ. (2015). Η μαγνητοφώνηση τηλεφωνικών συνδιαλέξεων υπόπτων από τις αρχές, Στο Χ. Παπαχαλαράμπους (Επιμ.), *Αποδεικτικές απαγορεύσεις στην ποινική δίκη* (σελ. 59-77). Σάκκουλας.

Ριζάβα, Φ. (2012). *Οργανωμένο Έγκλημα. Θεωρητική προσέγγιση, κατ' άρθρον ερμηνεία και νομολογιακή αντιμετώπιση*. Νομική Βιβλιοθήκη

Σάμιος, Θ. (2001) Ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων. Ζητήματα συρροής του (νέου) άρθρου 253Α' ΚΠΔ με τις διατάξεις ειδικών ποινικών νόμων στις οποίες προβλέπεται η διεξαγωγή αντίστοιχων ανακριτικών πράξεων. *Ποινικά Χρονικά*, ΝΔ/2001, 1034-1044.

Σπυράκος, Δ. (2001). Η συσχέτιση και ο συνδυασμός προσωπικών δεδομένων για την καταστολή του οργανωμένου εγκλήματος, *Ποινικά Χρονικά*, (2001), 1030

Σταμούλη, Ε. (2016). Οργανωμένο έγκλημα και οικονομική κρίση: τάσεις και μεταβολές. Στο Μ. Γασπαρινάτου (Επιμ.), *Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Νέστορα Κουράκη: Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης* (σελ. 1194-1230). Σάκκουλας

Σταμούλη, Ε. (2018). Ποινική Δικαιοσύνη και εξουσίες: το παράδειγμα του οργανωμένου εγκλήματος. Στο Β. Αρτινοπούλου, Σ. Βιδάλη, Σ. Γεωργούλας, Ο. Θεμελή, Ν. Κουλούρης, Γ. Παπανικολάου (Επιμ.), *Εξουσίες, επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος*. 50 χρόνια Howard Becker "Whose side are we on?" Συμβολές στο πρώτο συνέδριο της Ελληνικής Εταιρείας Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου. Αθήνα 24-27 Μαΐου 2016 (σελ. 276-294). ΕΕΜΕΚΕ.

Σταμούλη, Ε. (2019). Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές και διαφθορά στην Ελλάδα. Στο Σ. Βιδαλή & Ν. Κουλούρης & Χ. Παπαχαραλάμπους (Επιμ.), *Εγκλήματα των ισχυρών, Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα* (σελ. 213-237). Εκδόσεις ΕΑΠ

Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ε. (2015). Προκλήσεις για τον σύγχρονο ποινικό νομοθέτη. *Ποινικά Χρονικά*, 65(8-9), 481-495

Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ε. (2007). *ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ. Σύγχρονες εξελίξεις στην ευρωπαϊκή και ελληνική έννομη τάξη*. Εκδόσεις Σάκκουλα.

Τσόλιας, Γ. (2023). Το νομικό πλαίσιο άρσης του απορρήτου των ηλεκτρονικών επικοινωνιών για τη διακρίβωση εγκλημάτων σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν 5002/2022 και η απολεσθείσα ευκαιρία εκσυγχρονισμού του. *Ποινική Δικαιοσύνη*, 3(2023), 242-253.

Φαρσεδάκης, Ι. (1984). *Ανακριτική. Δικαιώματα του ανθρώπου και εγκληματογένεση*. Νομική Βιβλιοθήκη.

Χατζηκώστας, Κ. (2016). Η καταπολέμηση της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα με τα μέσα του ποινικού δικαίου, με έμφαση στη δωροδοκία ως κύρια μορφή διαφθοράς Στην Ελλάδα. *Ποινική Δικαιοσύνη*, 5 (197), 369-380.

Χλούπης, Γ. (2020). Το άρθρο 187 ΠΚ. «Οι περιπέτειες μιας εγκληματικής οργάνωσης». *Ποινική Δικαιοσύνη*, 5 (2020), 536-548.

Brown, E., & Cloke, J. (2004). Neoliberal Reform, Governance and Corruption in the South: Assessing the International Anti-Corruption Crusade. *Antipode*, 36(2), 272–294.

Chambliss, W. (2004) On the symbiosis between criminal law and criminal behavior. *Criminology*, 42, 241 - 252.

Council of Europe. (2013). *The deployment of special investigative means*.

Morselli, C. (2009). *Inside Criminal Networks*. Springer.

Michalowski, P. & Kramer, P. (2007). State-Corporate Crime and Criminological Inquiry. Στο Pontell, N., Geiss, G., (επιμ.). *International Handbook of White Collar and Corporate Crime* (σελ. 200-219). Springer.

Paoli, L. & Vander Beken, T. (2014). Organized crime. A contested Concept. Στο L. Paoli (επιμ.), *The Oxford Handbook of Organized Crime* (σελ. 13-31). Oxford University Press.

Ruggiero, V. & Gounev, P. (2012). Corruption and the disappearance of the victim. Στο P. Gounev & V. Ruggiero (επιμ.), *Corruption and Organized Crime in Europe* (σελ. 15-31). Routledge.

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.